

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Nea Kaila

Infograafista ideaan – uraohjausmateriaalia maahanmuuttajataustaisille nuorille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

26.8.2019

Tekijä Otsikko	Nea Kaila Infograafista ideaan — uraohjausmateriaalia maahanmuuttajataustaisille nuorille
Sivumäärä Aika	40 sivua + 9 liitettä Syksy 2019
Tutkinto	Sosionomi AMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori Katja Ihamäki Lehtori Seija Mäenpää
<p>Monimuotoisessa opinnäytetyössäni kehitettiin kohdennettua ja räätälöityä ammatti- ja uraohjausmateriaalia maahanmuuttajataustaisille nuorille. Opinnäytetyöni on osa Metropolian CONNEXT-hanketta. Hankkeen tarkoituksena on vahvistaa koulutuksessa aliedustettujen, maahanmuuttajataustaisten nuorten miesten ja heidän läheistensä osaamista ja motivaatiota uravalintojen suhteen, sekä tukea peruskoulun jälkeistä koulutukseen siirtymistä. Osana tätä hanketta opinnäytetyöni kehittämistehtäväksi muodostui suunnitella ja toteuttaa suomalaista koulujärjestelmää selkeyttävät infograafien prototyypit. Opinnäytetyössäni oli kyse kohderyhmän kanssa yhdessä toteutettavasta kehittämistyöstä. Kehittäminen tapahtui yhdessä Myllypuron yläkoulun valmistavan luokan kanssa.</p> <p>Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys muodostuu syrjäytymisestä, sosialisoinnin kehittymisestä, nuoruuden erityispiirteistä, toimijuudesta ja erityisesti toimijuudesta osana ammatinvalintateorioita. Työni päätematiikka on toimijuus ja sen tukeminen. Monimuotoisen opinnäytetyön toteutuksen ja kehittämisen kannalta oli tärkeää perehtyä myös ohjauksen teorioihin, erityisesti monikulttuuriseen ohjaukseen ja sen erityispiirteisiin.</p> <p>Arvioin nuorten toimijuuden vahvistumista havainnoimalla Myllypuron valmistavan luokan työpajaa sekä oppilaiden vanhempainiltaa. Huomioideni mukaan erityisesti toiminnallisten harjoitteiden käyttö osana näitä ohjaustuokioita sai nuoret osallistumaan ja innostumaan aiheesta. Keräsin myös kirjallista palautetta infograafien prototyyppien toimivuudesta tulevilta käyttäjäryhmiltä: valmistavan luokan opettajilta, oppilaiden ohjaajilta ja muilta maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa työskenteleviltä ammattilaisilta.</p> <p>Opinnäytetyöni pohjalta voidaan todeta, että selkeälle ja visuaalisemmalle opintomateriaalille on kysyntää. Opinnäytetyössäni luotiin sellaista käytännönläheistä oppimismateriaalia, jota voi hyödyntää ja käyttää syrjäytymistä ehkäisevässä työssä.</p>	
Avainsanat	syrjäytyminen, toimijuus, elämänkulku, sosialisointi, monikulttuurinen ohjaus, CONNEXT-hanke

Author Title	Nea Kaila From Infographics to an Idea — Career Guidance Material for Immigrant-Origin Youth
Number of Pages Date	40 pages + 9 appendices August 2019
Degree	Bachelor of Social services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katja Ihamäki, Senior Lecturer Seija Mäenpää, Senior Lecturer
<p>In this practice-based thesis the aim was to create simplified and visually presented study and career guidance material for immigrant-origin youth. My thesis is part of the CONNEXT project of Metropolia University of Applied Sciences. The CONNEXT for Inclusion project stands for connecting and motivating, both migrant refugee youngsters and professionals, to society and to the future. The aim is to help these people to take the next step towards the labour market, building on co-creation and participation.</p> <p>The theoretical framework of this thesis was agency, and the key principles emphasized were social exclusion, youth, multicultural guidance and especially agency in career theories.</p> <p>In this practice-based thesis the aim was to create simplified and visually presented career guidance material. The output was a prototype of infographics about the Finnish general upper secondary studies, making them more comprehensible so they could be easily understood without limitations set by the language skills or cultural knowledge. These prototypes were further tested and developed with a class of preparatory training for general upper secondary education in Myllypuro. I used activating methods as a part of these workshops.</p> <p>According to the feedback, there is a need for this type of simplified information material in a visual form. The aim of this thesis was to create simplified material that could be used by professionals such as teachers and career counselors as a part of study counseling. According to the observations using activating methods presenting these infographics engage the students to participate.</p>	
Keywords	social exclusion, agency, life course, socialization, multicultural guidance, the CONNEXT for Inclusion project

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämän yhteistyökumppani	3
2.1	CONNEXT-hanke	3
2.2	Työelämän tarve ja kehittämisen lähtökohdat	3
3	Syrjäytyminen	5
3.1	Syrjäytymisen määritelmiä	5
3.2	Nuorten syrjäytymisen erityispiirteitä	6
4	Toimijuus	9
4.1	Toimijuuden käsitteestä	9
4.2	Toimijuus ammatinvalinta- ja urateorioissa	10
5	Nuoruus ja ammatillisen identiteetin kehitys	12
5.1	Nuoruusiän kehitystehtävät	12
5.2	Elämäntietäminen ja oman paikan löytäminen yhteiskunnassa	13
5.3	Sosialisaatio oman paikan etsimisen prosessina	15
5.4	Yhteiskuntaan integroituminen sosiaalieettisenä käsitteenä	15
6	Ohjaus ja neuvonta	16
6.1	Monikulttuurinen ohjaus	17
6.2	Toiminnallisten menetelmien käyttö ohjauksen apuna	18
7	Infograafi	20
8	Monimuotoisen opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	21
8.1	Kohderyhmän valinnan perustelu ja aiheen merkitys kohderyhmälle	21
8.2	Valmistavan opetuksen luokka Myllypuron yläkoulussa	21
8.3	Kehittämistehtävä ja opinnäytetyön rajaukset	22
8.4	Opinnäytetyön toteuttamisen tavoitteet ja menetelmät	23
8.4.1	Infograafien kehittämisvaiheet	23
8.4.2	Infograafien käytännön toteutus	24
8.4.3	Infograafien esittely ja kehittäminen valmistavan luokan kanssa	25
8.4.4	Valmistavan luokan vanhempainilta	25
9	Tulokset	27

9.1	Havainnointi	27
9.2	Palaute	28
10	Pohdinta	30
	Lähteet	34
	Liitteet	
	Liite 1. Suomen koulutusjärjestelmä	
	Liite 2. Infograafi Ammattioppilaitos	
	Liite 3. Infograafi Lukio	
	Liite 4. Infograafi Ammattikorkeakoulu	
	Liite 5. Infograafi Yliopisto/Korkeakoulu	
	Liite 6. Infograafien esittely ja kehittäminen valmistavan luokan kanssa	
	Liite 7. Valmistavan luokan vanhempainilta	
	Liite 8. Infograafien käyttöohjeet	
	Liite 9. Olemassa olevan uranohjausmateriaalin kartoitusta hanketta varten	

1 Johdanto

Syrjäytymisellä tarkoitetaan kasautuvaa, huono-osaisuuteen johtavaa prosessia, johon vaikuttavat sosiaalisten ongelmien lisäksi koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät haasteet, sekä elämännäköntunteen heikkeneminen. Yhteiskunnalle nuorten syrjäytyminen tulee kalliiksi. Erityisesti toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen voi vaikuttaa nuoren syrjäytymiseen. On arvioitu, että esimerkiksi ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta jääneestä nuoresta seuraa keskimäärin 230 000 - 370 000 euroa enemmän kuluja julkiselle sektorille. (Hilli & Ståhl & Merikukka & Ristikari 2017: 673.)

Syrjäytymisessä on kyse myös inhimillisestä ja yksilöllisestä tragediasta. Syrjäytymiseen liittyy tunne, ettei ole millään tavalla tärkeä tai merkityksellinen yhteiskunnalle tai yhteisölle. Nuoruudessa tapahtuvan yhteiskunnallisen kasvun tukeminen on tärkeää, jotta nuoret löytäisivät oman paikkansa yhteiskunnassa.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten osuus Suomessa ja etenkin pääkaupunkiseudulla kasvaa jatkuvasti. Väestöennusteen mukaan joka viides helsinkiläinen koululainen on vieraskielinen vuonna 2030 (Helsingin kaupungin tietokeskus 2019). Monelle maahanmuuttajataustaiselle nuorelle koulu, koulutus sekä ammatti ovat väyliä osallistua yhteiskunnan toimintaan ja löytää oma paikkansa siellä.

Opinnäytetyöni työelämäkumppanin Metropolian CONNEXT-hankkeessa on lähdetty syrjäytymisen ehkäisyyn konkreettisin toimin. CONNEXT for Inclusion on Metropolia Ammattikorkeakoulun hanke, joka käynnistyi 1.11.2018. Hankkeen päämääränä on vahvistaa koulutuksessa aliedustettujen, maahanmuuttajataustaisten nuorten miesten ja heidän läheistensä osaamista ja motivaatiota uravalintojen suhteen, sekä tukea peruskoulun jälkeistä koulutukseen siirtymistä (CONNEXT-hanke 2018).

Monimuotoisessa opinnäytetyössäni suunnittelin ja toteutin infograafien prototyyppiä, joilla kuvataan suomalaisen koulujärjestelmän eri asteita. Näitä infograafeja voi käyttää apuna oppilaiden ammatinvalinnan ohjauksessa. Niitä voi myös hyödyntää keskustelun avauksena vaikkapa oppilaiden vanhempien kanssa. Infograafien prototyypeissä luotiin

kuvien ja sanoin selventävää materiaalia, joka auttaa ymmärtämään, kuinka Suomen koulutusjärjestelmä on rakentunut ja mitä se opiskelulta vaatii.

Luomiani infograafien prototyyppejä testattiin ensin valmentavan luokan oppilaiden kanssa Myllypuron yläkoulussa. Viikkoa myöhemmin samoja ja osin parannettuja versioita prototyypeistä kokeiltiin oppilaiden vanhempien kanssa vanhempainillassa. Halusin ottaa oppilaat mukaan suunnittelemaan infograafeja ja parhaiten toimijuuden ja osallisuuden kannalta tätä tavoitetta tuki toiminnallinen ohjaustuokio, jossa jokainen pääsi osallistumaan.

Norman E. Amundson on kirjoittanut aktiivisen ohjauksen oppaan uraohjauksen ammatillisille. Hänen mukaansa mieleen jäämisen merkitys on erityisen tärkeää. Ei riitä, että on paljon informaatiota, vaan tieto saa muodon ja merkityksen, kun se esitetään mieleenpainuvalla tavalla. (Amudson 2005: 14.) Tässä opinnäytetyössä yhtenä tavoitteena on mieleenpainuvien infograafien avulla herättää kohderyhmässä olevien nuorten innostus hakea lisää tietoa erilaisista opinnoista.

Opinnäytetyössäni perehdyn keskeisiin teorioihin sosiaalipedagogiikan pohjalta. Käytän työssäni ura- ja ammatinohjausmateriaali termejä rinnakkaisina ja synonyymisinä. Opinnäytetyöni luvussa kaksi esittelen CONNEXT-hankkeen sekä sen yhteistyökumppanit. Kerron myös työelämätarpeesta, jota varten lähdin opinnäytetyötäni kehittämään. Luvussa kolme määrittelen syrjäytymisen teorioita. Olennaista näissä teorioissa on muodostaa käsitys nuorten syrjäytymisen syntyisistä. Keskeistä oman työni kohderyhmälle, maahanmuuttajataustaisille nuorille ja nuorille aikuisille, on osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen. Toimijuutta ja erityisesti toimijuuden käsitettä ammatinvalintateorioissa on käsitellään luvussa neljä. Luvussa viisi kuvailen nuoruuden kehitystehtäviä, joista tärkeimpinä on oman identiteetin rakentuminen ja sen myötä oman paikan löytäminen yhteiskunnassa. Monimuotoisen opinnäytetyöni toteuttamisen ja kehittämisen kannalta oli olennaista perehtyä ohjauksen ja erityisesti monikulttuurisen ohjauksen erityispiirteisiin, jotka on esitelty luvussa kuusi. Infograafien määritelmä on esitelty luvussa seitsemän. Monimuotoisen opinnäytetyöni tuotoksen infograafien prototyyppien kehittämisen, toteutuksen ja tulosten vaiheet on esitelty luvussa kahdeksan. Lisäksi siinä on esitelty kohderyhmäni Myllypuron valmistava luokka. Tekemieni havaintojen ja saamani palautteen pohjalta olen tehnyt johtopäätöksiä, joita esittelen luvussa kymmenen. Tässä luvussa pohdin työni merkitystä laajemmin yhteiskunnalliselta kannalta.

2 Työelämän yhteistyökumppani

2.1 CONNEXT-hanke

CONNEXT for Inclusion -hanke on Metropolia Ammattikorkeakoulun hanke, joka käynnistyi 1.11.2018. CONNEXT-hankkeen päämääränä on vahvistaa koulutuksessa ali-edustettujen, maahanmuuttajataustaisten nuorten miesten ja heidän läheistensä osaamista ja motivaatiota uravalintojen suhteen, sekä tukea peruskoulun jälkeistä koulutukseen siirtymistä (CONNEXT-hanke 2018). Maahanmuuttajaperheissä on vahva koulutusoptimismi, mutta tutkimuksien mukaan maahanmuuttajanuorilla on valtaväestöä suurempi riski jäädä ilman toisen asteen tutkintoa: he joko jäävät yhteishaussa ilman koulutuspaiikkaa tai keskeyttävät aloittamansa toisen asteen opinnot esimerkiksi heikon koulumenestyksen tai puutteellisten opiskeluvaihtoehtojen vuoksi (Kalalahti & Varjo & Jahnukainen 2017; ks. myös Kilpi-Jakonen 2017).

CONNEXT-hankkeen yhteistyökumppanit koostuvat erilaisista toimijoista, jotka tekevät töitä maahanmuuttajanuorten parissa. Näitä ovat muun muassa opinto-ohjaajat, monikieliset ohjaajat, valmistavan luokan opettajat sekä eri ammatillisten oppilaitosten kuten Omnian ja Stadin ammatti- ja aikuisopiston opettajat ja opintokoordinaattorit. Lisäksi yhteistyökumppanina on Suomen pakolaisavun Kurvi-toiminnan vetäjät. Tässä opinnäytetyössäni yhteistyökumppanina toimi Myllypuron yläkoulun valmistava luokka opettajineen.

2.2 Työelämän tarve ja kehittämisen lähtökohdat

CONNEXT-hankkeen eräs tavoitteista oli kartoittaa jo olemassa olevaa, hyväksi havaittua ammatti- ja uraohjausmateriaalia. Ammatti- ja uraohjausmateriaalia on olemassa paljon ja uuden materiaalin tulisi olla selkeää, jotta se tulisi käyttöön. Olemassa olevasta materiaalista osa on visuaalista, mutta se ei silti huomioi maahanmuuttajataustaisia ohjattavia riittävästi. Materiaalissa on liikaa tekstiä tai sen ymmärtäminen vaatisi enemmän yhteiskuntatuntemusta, jotta siitä saisi selkeän ja ymmärrettävän käsityksen suomalaisesta koulujärjestelmästä. Tavoitteena hankkeessa on kehittää ja selkeyttää suomalaista koulutusjärjestelmän esittelyä niin, että se olisi ymmärrettävää myös heikommalla

suomen kielen taidolla tai ilman suomalaista yhteiskuntatuntemusta. Maahanmuuttajatyössä korostuu erityisesti toiminnallisuuden ja sitouttamisen tarve. Ammatinohjausmateriaalin tulisi olla aktivoivaa, haastavaa ja osallistavaa.

CONNEXT-hankkeen tavoitteena yhdessä ammattioppilaitosten kanssa on kehittää oikeanlaista ja kohdennettua materiaalia, joka vaikuttaisi oikeiden kouluttautumispäätösten tekoon ja vähentäisi opintojen keskeyttäneiden oppilaiden määrää. Maahanmuuttajataustaisille vanhemmille suunnatulla työllä taas pyritään varmistamaan, että vanhemmat saavat lisää tietoa suomalaisesta koulujärjestelmästä ja pystyvät näin paremmin tukemaan lastensa opiskeluvalintoja.

3 Syrjäytyminen

3.1 Syrjäytymisen määritelmiä

Syrjäytymiselle ei ole vain yhtä määritelmää. Syrjäytymistä voi kuitenkin yleisesti kuvata yhteiskunnan toimintojen ulkopuolelle jäämisenä ja kokemuksena osattomuudesta. Syrjäytymistä ja sen syitä on tutkittu paljon.

Ihmiset ovat erityisen herkkiä syrjäytymiselle elämän muutosvaiheissa, kuten esimerkiksi koulun, työsuhteen tai parisuhteen päättyessä. Tilastollisesti miehet ovat useammin syrjäytyneitä kuin naiset. Moision mukaan Suomessa syrjäytyminen nähdään äärimmäisenä huono-osaisuutena useammin kuin muualla. EU:n poliittisessa sanastossa sosiaalinen syrjäytyminen on määritelty yksilön tai yhteiskuntaryhmän päätymiseksi ulkopuoliseksi niistä yhteiskunnan sosiaalista rakenteista, jotka tuottavat hyvinvointia ja integraatiota. Määritelmään liittyy myös näkemys sosiaalisesta syrjäytymisestä kasautuvana prosessina, jossa syrjäytyminen yhdestä yksilöä yhteiskuntaan yhdistävästä osa-alueesta johtaa lopulta syrjäytymiseen muistakin instituutioista. (Moisio 2000: 219.)

Syrjäytyminen on kasautunutta huono-osaisuutta, jossa yhdistyvät pitkäaikainen ja usein toistuva työttömyys, toimeentulo-ongelmat ja elämänhallintaan liittyvät ongelmat. Syrjäytyminen ei koskaan tapahdu vain yhden ongelman seurauksena vaan se on kasaantuvaa ja pitkäaikaista huono-osaisuutta. Syrjäytyminen voidaan nähdä myös elämäkulussa etenevänä prosessina, johon sisältyy kulttuurisia, terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia tekijöitä. Syrjäytyminen voi myös olla ylisukupolvinen ongelma eli se voi periytyä perheissä sukupolvelta toiselle. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007.)

Yksilön syrjäytymisestä puhuttaessa syntyy mielikuva, että henkilö tai ryhmä on syrjäytynyt eli joutunut sivuun jostain keskellä olevasta eli niin sanotusta normaalista. Määritelmällä tietyt ihmisryhmät syrjäytyneiksi luodaan toiseutta. Toiseuden käsitteellä viitataan aina johonkin alempiarvoiseen tai normaalista poikkeavaan, ja sen sisältö on negatiivissävytteinen. Tästä syystä syrjäytyminen saa vahvoja symbolisia merkityksiä, minkä vuoksi syrjäytyneeksi luokittelu leimaa koko yksilöä eikä vain tiettyä elämäntilannetta kuten esimerkiksi työllistymistä. (Helne 2002: 97–102.)

Sosiaalisella syrjäytymisellä viitataan sekä syrjäytymisen prosessiin että tämän prosessin lopputulokseen, missä yksilöt, ryhmät tai kokonaiset alueet joutuvat ulossuljetuiksi yhteiskunnan keskeisistä integraatiota ja hyvinvointia tuottavista instituutioista, kuten työmarkkinoista tai vakaista perhesuhteista. Erityisesti työttömyys ja muut ongelmat työmarkkinoihin kiinnittymisessä nähdään suurimpana syynä sosiaaliselle syrjäytymiselle yhteiskunnasta. (Moisio 2000: 216.) Syrjäytymisellä tarkoitetaan pitkäaikaisen ja uusiutuvan työttömyyden lisäksi sosiaalisten siteiden heikkoutta. Tämä heikkous voi ilmentyä perhesuhteiden luomisen vaikeutena tai sosiaalisena eristäytymisenä sekä ongelmien kasaantumisenä. (Silver 1994: 531–533).

3.2 Nuorten syrjäytymisen erityispiirteitä

Nuorten syrjäytyminen on monen tekijän summa, joka johtuu ongelmista kouluttautumisen, työllistymisen, toimeentulon ja terveyden osa-alueilla. Syrjäytymisriskiryhmästäkään on vaikea tehdä määritelmää, sillä puutteita esimerkiksi työllistymisessä voi korvata toimimalla muuten sosiaalisesti ja aktiivisesti. Sama idea vaikuttaa myös yhteiskunnan ja yhteisön tasoilla. Yhden osa-alueen tuella ei vielä vaikuteta, vaan syrjäytymisen ehkäisyyn ja korjaavaan työhön vaaditaan eri palveluiden ja toimijoiden yhteistyötä. (Notkola ym. 2014: 53.)

Me-säätiö on yhdessä Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen kanssa tutkinut syrjäytymisen syntymekanismia ja nuorten syrjäytymistä Suomessa. Heidän arvionsa syrjäytyneiden nuorten määrästä vuonna 2018 on noin 66 000. (Syrjäytymisen dynamiikka 2018.) Myrskylän mukaan pahoinvoinnin kasaantuminen ja yhteiskunnasta syrjäytyminen on erityisesti nuorten miesten ongelma. Myrskylä määrittelee syrjäytymisen käsitteen erityisesti suhteessa koulutukseen. Syrjäytyminen on työvoiman ja opiskelun ulkopuolelle ja vaille peruskoulun jälkeistä koulutusta jäämistä (Myrskylä 2012: 2–3). Usein syrjäytyminen alkaa jo varhaisessa kouluiässä. Pojilla erityisesti vuorovaikutustaidot saattavat olla heikommat kuin tytöillä.

Nuorten syrjäytymiseen vaikuttavat Järvisen ja Jahnukaisen mukaan (2001: 128–134) sekä sosiaalisten ja kotona ilmenevien ongelmien lisäksi myös koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät haasteet sekä elämänhallinnan tunteen heikkeneminen. Nuorten oma kokemus syrjäytymisestä taas on ennen kaikkea jäämistä ulos sosiaalisesta elämästä. Rahan ja toimeentulon puute koetaan entistä tärkeämpänä syrjäytymisen taustatekijänä.

Yksilöt jäävät yhteiskunnan ulkopuolelle. Toiseus voi olla muiden määrittelemä, ulkoapäin annettu, mutta myös nuoren itsensä muodostama tulkinta itsestään suhteessa ympäröivään maailmaan. (Myllyniemi 2014: 50.)

Syrjäytyminen on käsitteenä arvolatautunut, sillä sen määritelmään sisältyy näkemys yhteiskunnallisen mallin mukaisesta, normaalista ja oikeasta tavasta elää, johon kuuluvat muun muassa koulutus, työ ja perhe. Syrjäytyminen tai erilaisuus voivat kuitenkin olla myös omaehtoista ja itse valittua. Näkemys kyseenalaistaa ajattelun, jonka mukaan syrjäytyminen hahmotetaan elämänhallinnan kadottamiseksi tai vieraantumisen tunteeksi. Voiko ihmistä kutsua syrjäytyneeksi vain, koska hänen arvonsa ovat erilaiset kuin enemmistön? (Myllyniemi 2014: 50.) Törrösen ja Vornasen (2002) mukaan syrjäytyminen ilmenee elämänvalintoja kaventavana ulkopuolisuutena yhteiskunnan valtavirrasta, instituutioista tai ihmissuhteista, ja nuorten mielestä syrjäytyminen liittyykin ennen kaikkea yksinäisyyteen.

Syrjäytyminen tai yhteiskunnan ulkopuolelle jättäytyminen saattaa siis olla nuorelle myös omaehtoinen valinta, itse valittua marginalisaatiota. Tämä voi näyttäytyä poikkeavina elämänvalintoina, tavanomaisesta aikuistumisreitistä poikkeamisena tai valintojen tekemisen lykkäämisenä. Tällaisen oman polun kulkeminen voi olla trendikästäkin, mutta silloin valinnan tulisi olla itselähtöistä.

Me-säätiön yhdessä THL:n kanssa tekemän tutkimuksen pohjalta on Me-säätiö kehittänyt syrjäytymisen dynamiikkaa -työkalun. Sen luomalla datamallilla voidaan tarkastella esimerkiksi koulutuksen vaikutusta syrjäytymisen ehkäisyssä. Syrjäytyneeksi ei synnytä eikä syrjäytyneenä pysytäkään koko elinaikaa, vaikka syrjäytymisen periytyminen kasvattaa riskiä. Tutkimuksien mukaan syrjäytyminen on pitkä prosessi, jossa riskit ja niiden kasautuminen johtavat ongelmallisiin olosuhteisiin, köyhyyteen ja hyvinvointivajeeseen elämän eri osa-alueilla. Sosiaalisilla palveluilla pystytään vähentämään lasten ja nuorten riskiä syrjäytyä. Ihmisillä on itsellään merkittäviä voimavaroja selviytyä vaativista elämänvaiheista kunhan nämä voimavarat saadaan aktivoitua. (Syrjäytymisen dynamiikka 2019.)

Oman opinäytetyöni kannalta keskeiset syrjäytymisen määritelmät liittyvät sellaiseen nuorten syrjäytymiseen, joka ei ole omaehtoista. Erityisesti maahanmuuttajataustaisille nuorille koulutus ja ammatti luovat väylän löytää oman paikkansa yhteiskunnassa ja eh-

käisevät syrjäytymisen syntymistä. CONNEXT-hankkeen materiaalien avulla on tarkoitus tehdä samanlaista kehittämistyötä, jota syrjäytymisen dynamiikkaa -työkalussa on tehty.

4 Toimijuus

4.1 Toimijuuden käsitteestä

Toimijuus on tärkeä käsite, kun pohditaan nuoruuden kehitystehtävien onnistumista. Toimijuus tarkoittaa osallistumisen kautta muodostunutta identiteettiä. Toimijuuden ymmärtäminen yhteiskunnallisena ilmiönä on erityisen tärkeää, sillä toimijuus synnyttää pystyvyyden tunnetta ja antaa parhaimmillaan onnistumisen kokemuksia yksilölle. Samanlaista itseohjautuvuutta ja toimijuutta tarvitaan myös työelämässä. Toimijayhteisö kehittyy yksilön osallistumisen myötä. Toimiessaan yhteisössä ihminen ei opi vain tietoja ja taitoja, vaan osallistumisen kautta muuttuu myös ymmärrys omasta minästä, Yhteiseen toimintaan osallistuessaan yksilö ei pelkästään reagoi asioihin vaan muuttaa ja mukauttaa niitä. (Wenger 1998: 86–87.) Ihmiselle muotoutuu käsitys siitä kuka hän on toimijana, jolla on ajatuksia, taitoja ja mielipiteitä sekä tahto toimia aktiivisesti (Emirbayer & Mische 1998).

Toimijuus rakentuu aina vuorovaikutussuhteissa ja yhteiskunnallisen kontekstin kautta. Vuorovaikutussuhteet ja rakenteet asettavat raamit toiminnalle, mutta myös toimijat muuntavat ja muokkaavat elämänsä rakenteita, suhteita ja merkityksenantoja. Toimijuus (*agency*) voidaan nähdä prosessina, jossa yksilö luo omaa elämänsä erilaisten sosiaalisten, kulttuuristen ja yhteiskunnallisten rakenteiden puitteissa. Tämä toimijuuden käsite antaa myös kuvan siitä, miten ohjauksen ammattilaiset voivat tukea ihmisten kykyä suuntautua elämässään yhä monimutkaisemmaksi käyvässä yhteiskunnassa. (Ks. mm. Shanahan & Elder 2002; Kauppila & Silvonen & Vanhalakka-Ruoho 2015.)

Sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan mukaan jokaisen ihmisen näkeminen ja kohtaaminen toimijana tai vähintään toimijuuteen kykenevänä on keskeistä. Toimijuus tarkoittaa tahtoa, kykyä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja ja niihin liittyviä tekoja osana omaa elämänpiiriä. Toimijuus muodostuu siten tahdosta, kyvystä ja mahdollisuuksista toimia. (Kurki 2002: 38–40.)

4.2 Toimijuus ammatinvalinta- ja urateorioissa

Ammatinvalinnan teoriaperinteet alkoivat kehittyä teollistumisen myötä 1900-luvun alussa. Ammatinvalintateorian uranuurtaja Frank Parsons luoman ammatinvalintateorian (1907) jälkeen on tullut useita ammatinvalinnan teoriasuuntauksia. Yhteiskunnan kehittyminen sekä ammattien ja työn muuttuminen ovat luoneet useita toisiinsa liittyviä ammatinvalintateoria suuntauksia. Erityisesti postmoderneissa suuntauksissa ammatit ja työ ymmärretään osana elämänuraa ja elämänuraohjausta. Englanninkielinen *career*-termi on laaja-alaisempi kuin sen suomalainen vastine *ura*. *Career* viittaa elämänkulkuun ja sisältää opiskelun, koulutuksen, työn, ihmissuhteet, perhe-elämän, terveyden, kansalaisena toimimisen, maailmankatsomuksen, ruumiillisuuden ja siten myös vapaa-ajan ja virkistyksen. (Ks. mm. Peavy 2004: 40; Onnismaa 2007: 78–81; Vanhalakka-Ruoho 2015: 40.)

Länsimaissa työ ei ole pelkästään inhimillisen olemassaolon edellytys, vaan siitä on tullut keskeinen kulttuurinen arvo ja ihmisen persoonallisuutta muovaava tekijä (Kasvio 1984: 60). Työ vaikuttaa ihmisen minäkäsitykseen, identiteettiin sekä siihen, kuinka ihminen näkee itsensä ja minkälaisena muut hänet näkevät. Ammatinvalinta ja elämänuran rakentaminen sisältävät aina toimijuutta. Tämä toimijuus voi koostua suuntautumisesta, valitsemisesta, vaatia päätöksen tekoa sekä kehittymistä valitulla koulutus- ja ammattipolulla sekä elämänuranmuutoksissa. Opinnäytetyöni kannalta oleellista on näiden ammatinvalintateorioiden sisältämä toimijuuskäsitys. Nuoruuden tärkein kehitystehtävä on oman identiteetin ja paikan löytäminen yhteiskunnassa. Osa tästä identiteetistä muodostuu tulevasta ammatista ja siihen johtavista koulutuspoluista.

Postmodernin ajan teorioissa toimijuuden merkitys tulee entistä korostuneempana esiin. Vanhalakka-Ruoho esittää Donald Superin 1953 elämänkaariteorian, jossa lähtökohtana on ammatinvalinnan ja työuran tarkastelu läpi elämän kulkevana kehityskaarena, ei niinkään yhtenä ajankohtana tapahtuvana valintana. Superin teorian kehittely alkoi 1950-luvulla ja jatkui aina 1990-luvulle saakka. (Vanhalakka-Ruoho 2015: 42.) Myös Eli Ginzberg (1984: 169–191) korostaa omassa teoriassaan kuinka ammatinvalinta on kehityksellinen prosessi, jossa lopputulos on eri valintojen, yksilön tarpeiden ja elämänympäristöjen kompromissi.

Ennen koulutus ja ammattiin valmistuminen määritteli pitkälle ihmisen aseman vakailla työmarkkinoilla. Elämäntietä oli lineaarisempaa ja ennustettavampaa. Nykyään yksilöltä vaaditaan uudelleen kouluttautumista ja toimijuutta. Pysyviä tai pitkäkestoisia työpaikkoja on vähemmän. Urapolut ovat moninaisempia. Koulutuksen avulla pyritään vastaamaan työelämän muutoksiin. Työelämän vaatimukset ovat kasvaneet ja yksilöltä vaaditaan aktiivisuutta ja itseohjautuvaa toimijuutta.

Toimijuus on käsitteenä kaikkein vahvimmin esillä sosio-kognitiivisissa urateorioissa. Sosio-kognitiivisen urateorian käsite syntyi Albert Banduran 1989 luomassa sosiaalisen oppimisen teoriassa. Banduran teoria (2006: 164–165) kehittyi kognitiivisempaan suuntaan jäsentäen neljä toimijuuden komponenttia: intentionaalisuus, ennakoiva ajattelu, interaktiivisuus eli kyky suuntautua ja motivoitua sekä itsereflektio. Banduran havaintojen mukaan minäpystyvyyden uskomukset sisältävät ajatusmalleja, jotka voivat olla toimintaa edistäviä tai sitä haittaavia. (Vanhalakka-Ruoho 2015: 43.)

Erityisesti sosiokognitiiviset urateoriat ovat tärkeitä opinnäytetyöni kannalta. Sosiokognitiivisten minäpystyvyyden uskomusten näkyväksi tekeminen ja sanoittaminen kasvattaa nuorten itseluottamusta. Kannustaminen positiiviseen suoriutumiseen ja virheistä oppimiseen on tärkeää.

5 Nuoruus ja ammatillisen identiteetin kehitys

5.1 Nuoruusiän kehitystehtävät

Nuoren kehitystä ja sosiaalistumista yhteiskunnan jäseneksi voi tulkita erilaisten viitekehysten avulla. Nuoruus psykologisena kehitysvaiheena on merkittävä, sillä nuoruudessa kehittyvät monet taidot ja kyvyt, joilla yksilö kiinnittyy yhteiskuntaan. Nuori etsii paikkaansa yhteiskunnassa ensimmäistä kertaa yksilönä. Tässä elämänvaiheessa on tärkeää, ettei nuori jää yhteiskunnan ulkopuolelle ja syrjäydy.

Erik H. Eriksonin psykososiaalisessa kehitysteoriassa korostuvat elämänvaiheet. Nuoruusiässä yksilö etsii ja rakentaa identiteettiään muun muassa ympäristön muuttuvien sekä uusien odotusten mukaan. Nuoren elämän suuntaan vaikuttavat hänen omat valintansa, omat sitoumuksensa sekä arvomaailman rakentuminen. Nuoruudessa luodaan pohja myös ammatillisten haaveiden ja arvojen muotoutumiselle. Identiteetin käsite viittaa ihmisen psyykkiseen rakenteeseen, jonka perusteella yksilö voi vastata kysymyksen kuka, mitä tai millainen minä olen. Eriksonin vaiheittaisen kehitysteorian mukaan nuoruusiän tärkein kehitystehtävä on identiteetin löytäminen. (Lehtinen & Kuusinen & Vauras 2007: 25–26.)

Yhteisö tukee identiteetin kehittymistä, kun se antaa nuoren rakentaa elämänsuunnitelmaansa (*life plan*) ja kun nuori saa yhteisössä (perhe, naapurusto ja koulu) elämisen kautta mallin eri elämänvaiheisiin liittyvistä rooleista. Aikaisempi käsitys nykyhetkeen ja tulevaisuuteen liittyvistä odotuksista vahvistuu identiteettikehityksen aikana. Odotuksiin vastaamisen avulla on mahdollista sovittautua ja sopia yhteisöön. Odotuksista tulee osa identiteettiä. (Erikson 1994: 161.)

Eriksonin mukaan juuri ammatillisen identiteetin puuttuminen on nuorelle haitallisinta. Hänen mielestään on tärkeää harjoitella elämässä tarvittavia käytännöntaitoja vertaisten kanssa kodin ulkopuoleisessa toimintaympäristössä kuten koulussa. Nämä opitut kyvyt auttavat selviämään työelämässä ja voivat osaltaan rakentaa ammatti-identiteettiä. Erikson korostaa myös sitä, miten merkittävän mallin vanhemmat antavat työntekijän roolista ja työelämässä olemisesta. (Erikson 1994: 132, 170–171.)

Maahanmuuttajanuori kohtaa aivan samanlaisia kehitystehtäviä kuin muutkin nuoret. Nuoruusiän kesto, kehitystehtävien ajoittuminen ja järjestys taas vaihtelevat eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Nuori saattaa kokea ristiriitaisia odotuksia vanhempiensa ja perheensä kulttuurin sekä suomalaisen yhteiskunnan taholta. Maahanmuuttajanuori joutuu aktiivisesti pohtimaan ja rakentamaan identiteettiään. Perheen ja sen ulkopuolella vallitsevat arvot voivat poiketa toisistaan paljonkin, mikä voi aiheuttaa paineita nuoren luoviessa kahden maailman välillä. Yksilökeskeisessä kulttuurissa korostuvat yksilölliset koulutus- ja uravalinnat. Maahanmuuttajanuorten perheissä vallitsevat arvot saattavat olla kollektiivisia kulttuuriarvoja, joissa perheen merkitys korostuu. Maahanmuuttajanuori ei välttämättä koe valintojaan samalla tavalla itsenäisinä päätöksinä, vaan vanhempien päätöksillä ja toiveilla on suuri merkitys. Odotusten ja roolien eroavuuksien ei tarvitse olla ongelma, mutta usein haasteena on, ettei nuori saa tarpeeksi tukea ja malleja näiden ristiriitojen ratkaisemiseksi. (Arvonen & Katva & Nurminen 2000: 50–51.)

Kulttuurista toiseen muuttaessaan nuoren kehitystehtävät seuraavat mukana. Nuoren omaksuessa uutta kulttuuria vanhat olemassa olevat kehitystehtävät muuntautuvat osin kulttuuriksi kehitystehtäviksi. Maahanmuuttajille ominaisia kehitystehtäviä ovat uuteen kulttuuriin sopeutuminen sekä ammatti-identiteetin ja maailmankatsomuksen uudelleen jäsentäminen. Näiden kehitystehtävien avulla nuori jäsentää paikkaansa ja asemaansa suhteessa muihin eli tekee identiteettityötä, ratkaisee sisäisiä ja ulkoisia jännitteitä uudessa kulttuurissa sekä etsii tapoja uuden ja vanhan kulttuurin yhteensovittamiseen. (Puukari & Taajamo 2007: 14–15.)

5.2 Elämänkulku ja oman paikan löytäminen yhteiskunnassa

Elämänkulku koostuu niistä ihmisen elämänkaaren tapahtumista ja valinnoista, jotka määrittävät hänen kehitystään, suuntautumistaan elämässä, ihmissuhteitaan, koulutustaan, työtään, harrastuksiaan, asumistaan, toimeentuloa ja muita elämän kokonaisuuden kannalta merkittäviä asioita. Hämäläisen mukaan elämänkulussa on erilaisia institutionaalisesti määrittyviä siirtymiä, joissa yksilö siirtyy yhden instituution vaikutuspiiristä toiseen. (Hämäläinen 1999.) Nämä siirtymät vaikuttavat ihmisten rooleihin. Oman opinnäytetyöni kohderyhmän nuorten siirtyminen perusopinnoista toisen asteen opintoihin ja vähitellen työelämään on merkittävä roolimutos. Nuoruuteen ajoittuu kriittisiä koulutusinstitutionaalisia nivelkohtia, jotka tuovat nuoret yksilöllisten valintatilanteiden eteen ja joissa nuorten edellytetään tekemään harkittuja, omaa tulevaisuuttaan suuntaavia päätöksiä (Mäkinen 2015:109).

Elämäntapojen traditiossa yksilön identiteetti on nostettu toimijuuden tarkastelussa vahvemmin keskiöön. Toimijuuden nähdään nousevan menneisyyden kokemuksista ja käsityksistä sekä niihin nojaavista toimintamalleista ja myös identiteettitoutumuksista, joiden nähdään ohjaavan yksilön valintoja ja tekoja. (Emirbayer & Mische 1998, 96.)

Nyky-yhteiskunta on jatkuvasti muuttuva ja kehittyvä. Ihminen tekee jatkuvia valintoja oman elämänsä suhteen. Sosiaalipedagogisen toiminnan yleisluontoiseksi tavoitteeksi voidaan määritellä ihmisen tukeminen eri elämänvaiheissa niin, että hän löytäisi oman paikkansa yhteiskunnassa ja tulisi sen toimintakykyiseksi jäseneksi (Hämäläinen & Kurki 1997: 177, 188).

Elämäntapojen (*life-course*) tarkoitetaan elämäntapahtumien ja -kokemusten ketjua syntymästä kuolemaan sekä niitä henkilökohtaisia tiloja ja tilanteita, jotka ovat vaikuttaneet elämäntapahtumiin tai -kokemuksiin (Runyan 1978). Elämäntapojen-käsitteen lisäksi käytetään myös termiä elämäntapojen (*life-span*), jota käytetään kuvaamaan elämää yleensä. Kaaren alkuosa kuvaa lapsuuden ja nuoruudenaikaista kasvua, keskiosa aikuisuuden tasaista vaihetta ja loppuosa vanhuuden vetäytymistä ja luopumista. Elämäntapojen rakentuvan toimijuuden päämääränä on kokemus merkityksellisestä ja hyvästä elämästä. (Super 1980: 283–287.)

Aaron Antonovskyn Koherenssin tunneteoriat on Suomessa erittäin suosittu elämäntapojen mittari, vaikka sen taustalla olevaa Aaron Antonovskyn ja koherenssin tunneteen rakennetta ja mittaria kohtaan on esitetty runsaasti kritiikkiä. Koherenssin tunne (*SOC, sense of coherence*) oli Antonovskyn alkuperäisessä teoriassa pysyväisluonteinen persoonallisuuden piirre, lähinnä elämäntapojenfilosofiaksi ymmärrettävä valmius kohdata erilaisia elämäntapojen tapahtumia. Siinä pääajatuksena korostuu se kuinka kaikki, mitä yksilölle tapahtuu on merkityksellistä ja yksilö itse haluaa aktiivisesti osallistua omaan elämäntapojen suunnitteluun. Yksilön hyvinvoinnin kannalta on tämän teorian mukaan välttämätöntä, että hän voi vaikuttaa omaan elämäntapojen kulkuun. (Ks. mm. Antonovsky 1979; Eriksson & Lindström 2007.)

5.3 Sosialisatio oman paikan etsimisen prosessina

Sosialisatio voidaan yleisesti määritellä kokonaisvaltaiseksi prosessiksi, jossa ihminen omaksuu ensin lähiyhteisössään ja myöhemmin laajemmin yhteiskunnassa vallitsevat toiminta- ja ajattelutavat sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen perintöön perustuvat käyttäytymisnormit, arvot, näkemykset ja uskomukset. Yksilöstä tulee näin sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti toimintakykyinen. Sosialisatio voidaan nähdä yksilöä kehittävänä prosessina, jossa hän omaksuu yhteiskunnallisesti hyväksyttävän tavan elää ja toimia. Sosiaalipedagoginen tulkinta sosialisatiosta korostaa prosessin aktiivista ja vuorovaikutteista luonnetta, jossa yksilön kriittisen toimintakyvyn vahvistaminen ja aktiivinen osallistuminen on tärkeää. Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoite onkin tukea yksilön omaa aktiivista sosialisatiota. (Nivala 2007: 79–81.)

Yhteiskunnallinen integraatiopyrkimys pohjautuu ajatukseen siitä, että jokaisella yksilöllä on oma paikkansa yhteiskunnassa. Integroitunut yksilö on löytänyt oman paikkansa ja asettunut siihen. Modernin yhteiskunnan vastuutehtävänä on tarjota tällainen paikka jokaiselle jäsenelleen. Voidaan ajatella, että paikan löytyminen on seurausta yksilön ja yhteiskunnan tarpeiden kohtaamisesta. (Nivala 2007: 82.)

5.4 Yhteiskuntaan integroituminen sosiaalieettisenä käsitteenä

Koko sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan perusongelma on luonteeltaan sosiaalieettinen. Onko yksilöllä oikeus olla integroitumatta yhteiskuntaan? Sosiaalipedagogiikassa tulkitaan integraatio-ongelmia pedagogisessa viitekehyksessä ja etsitään niihin pedagogisia ratkaisuja. (Hämäläinen & Kurki 1997: 14.)

Luottamus tulevaisuuteen ja usko koulutukseen ovat myös sosiaalista integraatiota ylläpitäviä mekanismeja. Jos tämä luottamus horjuu, on nuorta vaikeampi motivoida hakeutumaan koulutukseen tai suunnittelemaan omaa elämäänsä. Teorioiden pohjalta infograafien suunnitteluun vaikutti eniten toimijuuden kasvattaminen. Syrjäytymisen ehkäisyyn on oleellista vaikuttaa käytännön toimin elämänvaiheessa, jossa nuoret etsivät omaa paikkaansa yhteiskunnan jäsenenä. Nuoruuden kehitystehtävien ymmärtäminen auttoi opinnäytetyössäni jäsentämään, kuinka merkittävästi oman koulutuksen ja uran löytäminen auttaa nuoria myös oman paikan ja identiteetin muodostumisessa.

6 Ohjaus ja neuvonta

Ohjaus ja neuvonta määritellään päämäärähakuiseksi toiminnaksi, jolla tuetaan ja vahvistetaan ohjattavan henkilön toimijuutta. Ohjaaminen ja neuvonta ovat ajan, huomion ja kunnioituksen antamista toiselle. Ajan antamisella tarkoitetaan sitä, että pysähdytään hetkeksi, tarkoituksena on luoda rauhallinen ja turvallinen hetki. Ohjaamistilanteessa sekä ohjaaja että ohjattava tekevät omat tulkintansa tästä kohtaamisesta. (mm. Onnismaa 2011: 39–40; Peavy 1999; Peavy 2006: 35.)

Ohjaamista voidaan yleisesti kuvata prosessina, joka alkaa tavoitteen asettamisesta, sitä seuraavasta suunnitteluvaiheesta ja menetelmien valinnasta sekä lopuksi toteuttamisesta ja arvioinnista. Tavoitekeskeisyys on menetelmien valinnassa tärkeää. Menetelmä itsessään ei voi olla toiminnan tarkoitus. (Kalliola & Kurki & Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010: 78.)

Laajassa merkityksessä ohjaus ja neuvonta voidaan nähdä kaikkina niinä toimintoina, joiden avulla henkilökohtaisen, ryhmäkohtaisen tai verkkovälitteisen vuorovaikutuksen avulla autetaan ihmisiä löytämään omien lähtökohtiensa ja arvojensa pohjalta ratkaisuja erilaisiin ongelmiin ja haasteisiin, sekä etsimään rakentavia tapoja elää omien yhteisöjensä ja yhteiskuntansa jäseninä. Ohjaus eroaa neuvonnasta siinä, että neuvontaan verrattuna siinä pyritään syvemmin ja kokonaisvaltaisemmin perehtymään ohjattavan elämäntilanteeseen kun taas neuvonnassa edetään yleensä nopeammin ja suoraviivaisemmin etsimään konkreettisia ratkaisuja ohjattavan kysymyksiin. (Amundson 2005: 13–36; Puukari & Korhonen 2013: 15–16.)

Peavyn mukaan ohjaaminen on oppimisprosessi, jossa sekä ohjaajan että ohjattavan tulee olla avoimia oppimiselle ja muutoksen mahdollisuudelle. Ammatinvalinta tai uranvalintaohjaus on määritelty yleisesti elämänsuunnittelumetodiksi. Tämä elämänsuunnittelu voi muodostua ohjattavan kykyjen vahvistamisesta ja organisoimisesta aina omien tavoitteiden kirkastamiseen ja omien tavoitteiden saavuttamiseen. (Peavy 1999.)

Amundsonin mukaan ohjaamisen prosessiin sisältyvät erityisesti tärkeät, mieleenjäävät ja muutosta tuottavat kokemukset. Tiedon lisäksi olisi kyettävä esittämään se mieleen-

painuvasti. Tämä on aktiivisen ohjauksen ominta aluetta. Visuaalinen, motorinen toiminta ja osallistuminen toiminnallisiin harjoitteisiin lisäävät ohjausmenetelmien vaikuttavuutta. (Amundson 2005: 14.)

Opinnäytetyössäni ohjauksen käsitteellä viitataan nuorten ura- ja elämänsuunnittelua tukeviin käytäntöihin ja menetelmiin, joilla voidaan vaikuttaa nuorten toimijuuden rakentamiseen. Onnismaan mukaan ohjaus ymmärretään tässä tapauksessa ammatin- ja ura-ohjausta laajemmaksi käsitteeksi, jossa työ ja opinnot ovat osa yksilöiden elämäntilannetta ja laajempaa elämänkontekstia (Onnismaa 2011: 16). Ohjauksen ja erityisesti monikulttuurisen ohjaamisen teorit auttoivat toteuttamaan opinnäytetyössäni toiminnallisia ohjaustuokioita ja infograafien esittelyä valmistavan luokan oppilaille. Infograafit soveltuivat ryhmämuotoiseen neuvontaan.

6.1 Monikulttuurinen ohjaus

Monikulttuurisen ohjauksen erityispiirre on eri kulttuurien vaikutus ohjaamiseen. Ohjattavan ja ohjaajan välillä voi olla paljon erilaisia oletuksia, jotka vaikuttavat ohjaamiseen tai sen vastaanottamiseen ja ymmärtämiseen. Tämä pitää ottaa huomioon ohjauksen suunnittelussa sekä tarkasteltaessa ohjauksen kulkua ja lopputulosta. Monikulttuurisessa ohjauksessa on tärkeää kyetä jäsentämään kulttuurisia perusolettamuksia, joiden pohjalle tulkinta maailmasta rakentuu. Omat asenteet ja arvot on hyvä tunnistaa jo etukäteen. (Parkkinen & Puukari 2007: 28.) Monikulttuurisessa on tärkeää ymmärtää ihmisten erilaisuutta, hyväksyä tämä erilaisuus sekä ottaa se toiminnassa ja ohjauksessa huomioon (Puukari & Taajamo 2007: 11–13).

Ohjaukseen kytkeytyy myös kulttuurillista määrittelyvaltaa siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Ohjattava ja ohjaaja saattavat tulla ohjaustilanteeseen aivan eri oletuksilla, mikä voi heikentää ohjattavan toimijuutta. Osa olettamuksista voi olla kulttuuri- ja osa sukupuolisidonnaisia. (Vehviläinen 2014: 19.)

Vuorovaikutustilanteessa maahanmuuttajien kanssa on huomioitava kulttuuritaustan merkitys. Kohtaamiseen voivat vaikuttaa ennakoasenteet, aikaisemmat kokemukset, kohtaamistilanteen luonne, epävarmuus, puutteellinen kielitaito tai käytettävissä olevat resurssit. (Hammar-Suutari 2006.)

Luottamuksellisen suhteen rakentaminen ohjattavan kanssa on erityisen tärkeää monikulttuurisessa ohjauksessa. Uudessa kulttuurissa ohjaaja saattaa olla ohjattavalle ainoa henkilö, jolle heillä on mahdollisuus kertoa ongelmistaan. Ohjaussuhdetta kuvataankin ohjaajan ja ohjattavan liittona, yhteisenä matkana, jossa molemmilla osapuolilla on annettavaa toisilleen. Tämä näkökulma on hyödyllinen erityisesti sellaisia maahanmuuttajia kohdatessa, joiden kulttuuri eroaa merkittävästi suomalaisesta kulttuurista. (Mátyás 2013.) Tämä luottamuksellisuuden rakentaminen ohjaustilanteessa saavutettiin valmistavan luokan opettajien sekä opinto-ohjaajan avulla. Ohjaustilanteessa meidät esiteltiin ja kerrottiin tekemästani suunnittelutyöstä. Tämä helpotti yhteyden syntymistä ja mahdollisti yhdessä toimimisen.

Koska maahanmuuttajien kielitaito on ohjauksen alkuvaiheessa usein heikko, niin on sosiodynaamisen ohjauksen keskeisenä työvälineenä pidetystä visualisoinnista paljon hyötyä maahanmuuttajien ohjauksessa. Piirtäminen sekä kaikenlainen visuaalinen havainnollistaminen auttavat maahanmuuttajia lisäämään heidän itsetuntemustaan, tiedostamaan tulevaisuuden haaveitaan sekä konkretisoimaan ja ymmärtämään monimutkaisia prosesseja, mm. uuden kulttuurin tarjoamia mahdollisuuksia niin jokapäiväisessä elämässä kuin koulutus- ja uravalinnassa. (Mátyás 2013.) Infograafien avulla on helpompaa visualisoida näitä koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia ja jäsentää omia jatko-opintosuunnitelmiaan. Lisäksi ohjaustilanteessa otettiin huomioon ohjattavien kielitaito. Valmistavan luokan kanssa käytin selkokieltä sekä apukielenä englantia. Valmistavan luokan vanhempainillassa olivat paikalla lisäksi tulkit, jotta infograafien sanoma tulisi ymmärretyksi.

6.2 Toiminnallisten menetelmien käyttö ohjauksen apuna

Luovaan toimintaan perustuvat työmuodot ovat suosittuja sosiaalipedagogisessa työssä. Toiminnassa pyritään painottamaan toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä ja elämyksellisyyttä. Tarkoitus on luoda avoin ja vuorovaikutuksellinen tila, johon kaikki voivat täysipainoisesti vaikuttaa. Luovien, toiminnallisten menetelmien avulla voidaan tukea yksilön identiteetin rakentumista. Ihmisiä voidaan auttaa refleктоimaan ja tarkastelemaan elämänsä historiaansa, elämäntilannettaan ja tulevaisuuttaan. Identiteetin vahvistamisessa on tärkeää kiinnittää huomiota yksilön myönteisiin puoliin. Keskeiseksi tehtäväksi identiteetin rakentumisen ja voimaantumisen tukemisessa nousee nuoren ohjaaminen tunnista-

maan omia voimavarojaan ja käyttämään niitä vaikuttaen tietoisesti omaan elämäntilanteeseen – samalla kun kiinnitetään huomiota nuoren työ- ja koulutusongelmien ratkaisuun ja sosiaalisen identiteetin muotoutumiseen. (Hämäläinen 1999: 69–70).

Toiminnallisia harjoitteita voidaan pitää vastakohtana perinteisille oppimismenetelmille. Toiminnallisuuden kautta oppija toimii aktiivisessa roolissa. Päätin omassa ohjaustyössäni käyttää toiminnallisia harjoitteita osana ohjausta. Lopputyöni kannalta on erityisen tärkeää, että nuoret oppivat osallistuen. Näin asiat jäivät heille paremmin mieleen.

Kun luovia ja toiminnallisia menetelmiä käytetään sosiaalialan asiakastyössä, niitä voidaan nimittää myös viriketoiminnaksi, yhteisötaiteeksi sekä ilmaisullisiksi tai taide- ja kulttuurilähtöisiksi menetelmiksi. Toiminnallisten menetelmien käyttö sosiaalialan työssä tähtää syrjäytymisen ehkäisyyn, asiakkaan voimaannuttamiseen, kasvun tukemiseen, sosiaalisen vuorovaikutuksen rakentamiseen ryhmässä sekä voimavarojen vahvistamiseen ryhmässä. (Nietosvuori 2006: 64– 71.)

7 Infograafi

Infograafi itsessään on verrattaen uusi käsite. Se visualisoi monimutkaista tietoa selventävin kuvin. Tiedon visualisointi auttaa parhaimmillaan ihmistä nopeammin oivaltamaan monimutkaisiakin asioita. Infografiikka sisältää tilastotiedettä, graafista suunnittelua ja viestintää. Infograafien ymmärtäminen ei vaadi kielellistä osaamista ja se antaa nopean yleiskuvan käsiteltävästä aiheesta.

Infografiikka on lyhenne yhdyssanasta informaatiografiikka eli tietografiikka. Randy Krumin (Krum 2013: 8) mukaan infografiikkaan kuuluu tiedon visualisointikaavioiden lisäksi myös kuvitusta ja tekstiä, jotka yhdessä luovat kokonaisen kertomuksen. Käsite ei ole täysin vakiintunut ja sitä on tutkittu muun muassa suhteessa tiedon visualisointiin.

Krum käyttää teorian lähtökohtana tietokirjailijoiden Noah Iliinskyn ja Julie Steelen kirjaa, jossa nämä ovat tutkineet ja määritelleet kriteerejä, joilla tiedon visualisointi ja infografiikka voidaan erottaa toisistaan. Infograafin tekotapa eroaa visualisoinnista. Infograafit käyttävät kuvia, joilla tieto selitetään kun taas visualisoinnissa käytetään paljon numeroita. Infografiikka keskittyy visualisointia enemmän tiedon esityksen huolelliseen suunnitteluun ja tyyliin eikä niin paljon itse tietoon. Suurin osa infografiikoista on staattisia kuvia. Internetissä julkaistava infografiikka voi olla myös muodoltaan dynaamista, jos siinä on mahdollisuus tarkentaa osia suuremmaksi tai klikata sitä lisätiedon saamiseksi, tai jos siinä on mukana havainnollista animaatiota, videota tai interaktiivisuutta. (ks. mm. Krum 2013: 31; Iliinsky & Steele 2011.)

Infograafin tulevaisuuden käyttöönoton kannalta on oleellista, että ammattilaiset, jotka sitä käyttävät, ovat perehtyneet ohjaamiseen ja erityisesti monikulttuuriseen ohjaamiseen. Infograafin muutamasta erilaisesta käyttötavasta olen laatinut selkeät käyttöohjeet (Liite 8), jotta infograafit olisivat helpommin hyödynnettävissä. Toiminnallisia harjoitteita apuna käyttäen ohjauksen kohderyhmän osallistaminen on helpompaa ja mielekkäämpää.

8 Monimuotoisen oppinäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

8.1 Kohderyhmän valinnan perustelu ja aiheen merkitys kohderyhmälle

Kohderyhmäksi valittiin CONNEXT-hankkeen yhteistyökumppaneista Myllypuron valmistava luokka, sillä tämän oppilasryhmän on hyvä saada kohdennettua tietoa tulevista opintovaihtoehdoistaan. Oppilaat ovat 13 - 16-vuotiaita vasta maahan saapuneita, ja heidän käsityksensä suomalaisesta koulujärjestelmästä on todennäköisesti vielä hatara. Lisäksi heidän suomen kielen taitonsa on vielä puutteellinen, minkä vuoksi ryhmä soveltui hyvin testaamaan visuaalista ja yksinkertaistettua ammatti- ja uraohjausmateriaalia. On erityisen tärkeää, että vasta maahan saapuneiden nuorten ja heidän perheidensä kiinnostumista suomalaiseen yhteiskuntajärjestelmään tuetaan.

8.2 Valmistavan opetuksen luokka Myllypuron yläkoulussa

Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu kaikille niille esi- ja perusopetusikäisille maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille, joilla ei ole tarvittavia kielellisiä valmiuksia esi- tai perusopetuksessa opiskeluun. Opetukseen voivat osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret. Oppilaalle määritellään oma opinto-ohjelma joka sisältää oppimisen tavoitteet, opiskeltavat oppiaineet, tuntimäärät ja sisällöt. Lisäksi määritellään oppilaan integroiminen ikätasoa vastaaviin opetusryhmiin sekä ohjauksen järjestäminen ja mahdolliset tukitoimet. Valmistavan opetuksen laajuus vastaa yhden lukuvuoden oppimäärää ja opetusta on vähintään 1000 tuntia. Oppilas voi siirtyä perusopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen tuntimäärän täyttymistä, mikäli hänen valmiutensa riittävät siihen. (Perusopetukseen valmistava opetus 2015.)

Myllypuron yläkoulun valmistavalla luokalla on viisitoista oppilasta, joista puolet on poikia ja puolet tyttöjä. Iältään he ovat 13-16-vuotiaita. Erityisen haastavaa suomen kielen opetuksen kannalta on jatkuvan haun mahdollisuus: osa oppilaista on aloittanut opiskelut syksyllä ja osa maaliskuun lopussa. Luokan oppilaiden äidinkielenä ovat somalia, venäjä, arabia, dari, nepali, bengali ja bulgaria. Valmistavan luokan oppilaat integroituvat vähi-

tellen perusopetuksen luokkiin. Tämän ryhmän oppilaiden pitää myös pian tehdä päätöksiä jatko-opintojensa suhteen. Opinnäytetyöni infografiikka prototyypit auttavat selkiyttämään mahdollisia jatko-opintomahdollisuuksia.

8.3 Kehittämistehtävä ja opinnäytetyön rajaukset

Tämän opinnäytetyön aihe ja kehittämistehtävä löytyivät vuoropuhelussa sidosryhmien kanssa. Työn tavoitteena oli suunnitella eri opintoasteita selkiyttävät infograafi prototyypit, jotka avaisivat suomalaisen koulujärjestelmän eri tasoja. Itsenäisesti suunnittelemani prototyyppejä testattiin Myllypuron valmentavan luokan kanssa sekä oppilaiden vanhempainillassa. CONNEXT-hankkeen yhteistyökumppanit kommentoivat näitä prototyyppejä ja saadun palautteen pohjalta infograafit kehitetään edelleen lopulliseen muotoonsa. CONNEXT- hankkeen aikataulutuksen vuoksi infograafien prototyyppien tuli valmistua keväällä 2019.

Hankkeen minulle asettama tavoite oli jo olemassa olevan uraohjausmateriaalin kartoittaminen yhteiskirjoituslustralle muiden sidosryhmien toimijoiden kanssa. (Liite 9)Tämän lisäksi tein taustatiedon ja teorian kartoitusta. Opinnäytetyössäni sitouduin luomaan infograafien prototyypit sekä kehittämään että testaamaan niitä valmistavan luokan kanssa Myllypuron yläkoulussa. CONNEXT- hanke puolestaan sitoutui kommentoimaan luomiani prototyyppejä. Infograafien prototyypit yhteiskehitellään muiden ammattilaisten kanssa sekä viimeistellään niiden graafinen ilme ja taitto. Hanke vastaa myös infograafien levityksestä sekä lopullisten tulosten ja vaikutusten arvioinnista.

Opinnäytetyöni tuotokseksi tarkentui sellaisten infograafi prototyyppien suunnittelu, jotka selventäisivät visuaalisin keinoin erilaisia koulutusasteita ja sitä, miten ne eroavat toisistaan muun muassa opiskelun luonteen suhteen. Infograafit ovat stereotypioihin verrattavia, tietoisesti yksinkertaistettuja, visuaalisia ja informatiivisia kuvauksia todellisuudesta. Tarkoituksena ei ole kuvata suomalaista koulutusjärjestelmää kattavasti vaan selkeästi. Hankkeen kohderyhmänä ovat maahanmuuttajataustaiset nuoret ja heidän vanhempansa. Tässä työssä tärkeä osa oli myös edistää kohderyhmän toimijuutta ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä.

8.4 Opinnäytetyön toteuttamisen tavoitteet ja menetelmät

Sosiaalipedagoginen työ kohdistuu sinne, missä ihmisen yhteiskunnallinen subjektius, osallistuminen ja osallisuus, sosiaalinen identiteetti, elämäntilanteiden ja täyspainoinen itsensä toteuttaminen yhteiskunnan jäsenenä ovat puutteellisesti kehittyneitä tai uhattuina. Haasteena onkin kaikenlainen huono-osaisuus, mikä ilmenee eri ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten vaikeuksina selviytyä arjen tehtävissä. (Hämäläinen 1999: 50–58.)

Sosiaalipedagogisen osaamisen avulla vaikutetaan ihmisten toimintaedellytyksiin ja edistetään heidän voimaantumistaan. Tässä opinnäytetyössä on kyse kohderyhmän kanssa yhdessä toteutettavasta kehittämistyöstä. Halusin sisällyttää opinnäytetyöhöni toiminnallisuuden sekä toimijuuden vahvistamisen näkökulmia ottamalla oppilaat ja opettajat mukaan infograafien kehittämisprosessiin. Valmistavan luokan valinta kohderyhmäksi oli looginen ryhmän puutteellisen kielitaidon vuoksi. Toimivan materiaalin aikaansaamiseksi sitä oli hyödyllisintä testata niiden oppilaiden kanssa, joille suomen kieli on vielä vaikeaa.

8.4.1 Infograafien kehittämisvaiheet

Opinnäytetyöprojektini käytännön toteutus koostui suunnitteluvaiheesta, toteutusvaiheesta sekä arviointivaiheesta. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista tai toiminnan järjeistämistä (Vilka & Airaksinen 2014: 9). Omassa opinnäytetyössäni keskityin olemassaolevan informaation selventämiseen ja muokkaamiseen niin, että se sopisi paremmin kohderyhmäni eli maahanmuuttajanuorten uraohjaukseen.

Projektin alkuvaiheessa suunnittelukokousten keskusteluissa valmistavan luokan opettajien kanssa sekä ammatillisten oppilaitosten oppilaanohjaajien kanssa tuli esille, kuinka oppilaiden on usein vaikea hahmottaa, mitä opiskelu eri oppiasteilla käytännössä on. Näissä keskusteluissa esiin nousseita teemoja ja kysymyksiä olivat muun muassa se, miten eri oppilaitokset eroavat toisistaan, onko opiskelu käytännönläheistä vai teoreettista, valmistuuko koulusta suoraan ammattiin ja mitä opiskelu vaatii? CONNEXT-hankkeen ensimmäinen vaihe aloitettiin yhdessä Myllypuron valmistavan luokan kanssa. Tarkoituksena oli luoda heille materiaalia, joka selvensi tulevia mahdollisia urapolkuja ja koulutusvalintoja. Käytin samaa materiaalia luokan vanhempien illassa.

CONNEXT-hankkeen verkostoryhmän kanssa pidetyssä tapaamisessa käytiin läpi sitä, millaiset materiaalit ovat toimineet maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opinto-ohjauksessa. Erityisesti nousi esiin se, kuinka materiaali avasi opiskelijoille sitä mitä opiskelu vaatii ja millaisia opiskelutaitoja heiltä vaaditaan. Opiskelijoiden oletukset opiskelun luonteesta eivät aina vastaa todellisuutta. Opiskelu ei kuitenkaan ole pelkkää käytännön oppimista vaan siinä vaaditaan myös raporttien kirjoittamista, työturvallisuuden hallintaa, työelämän ymmärtämistä sekä ammattisanastoa. Tapaamisen lopputuloksena syntyi idea infograafien tuottamisesta. Yksinkertaistettu ja visuaalinen kuva siitä mitä koulutusmahdollisuuksia on tarjolla. Sellaista perustietoa, jolla oppilaan olisi mahdollista hahmottaa mitä opiskelu eri oppiasteilla on, kauanko se kestää ja mitä se oppilaalta vaatii.

8.4.2 Infograafien käytännön toteutus

Suunnittelussa tuli huomioida, että infograafeja käytetään ammatillisen ohjauksen ja keskustelun tukena. Infograafien on tarkoitus herättää keskustelua. Aloitin suunnittelella ensimmäiset infograafit Pictochart-ohjelman avulla. Ne olivat visuaalisesti ammattimaisen näköisiä ja infograafipohjalle pystyi esimerkiksi lisäämään linkkejä eri nettisivuille. Niissä olisi myös ollut mahdollisuus lisätä kuvapohjalle videokuvaa. Monipuolisuudesta huolimatta toteutus jäi sosiaalipedagogisesti ajatellen vajaavaiseksi. En saanut mitään luotua yhteyttä toimijuuden tai osallisuuden käsitteiden sisällyttämiseksi näihin infograafeihin. Seuraavat luonnokset tein käsin. Suunnittelussa kiinnitin erityistä huomiota siihen, miten oppilaat saisi osallistettua mukaan suunnitteluun.

Infograafeja lähdettiin toteuttamaan A4-kokoisina, jotta ne olisivat mahdollisimman yksinkertaisia tulostaa. Jatkokäyttöä ajatellen olisi helpompaa, jos kuka tahansa pystyisi tulostamaan materiaalia netistä. Koulutusasteista infograafeihin valittiin perusopetuksen jälkeiset opintoväylät eli toisen asteen opinnot. Tavoitteenani oli luoda kokonaisuus, jossa eri kouluasteet, lukio, ammattioppilaitos, ammattikorkeakoulu sekä yliopisto/korkeakoulu olisivat jossain määrin vertailtavissa esimerkiksi työharjoittelun, teorian määrän, suomen kielen vaatimustason tai vaikkapa aineiden valinnaisuuden määrän suhteen.

Valitsin ensimmäiseen toteutusmalliin selkeitä perusvärejä. Värien merkityksestä on olemassa teorioita, mutta ne eivät ole tieteellisesti todistettuja. Keltaisen sanotaan kuitenkin olevan huomioväri, joka erottuu selvästi. Sitä on kuvailtu energiseksi väriksi ja käytetty

kuvaamaan älyllisyyttä. (Gross n.d.) Valitsin infograafien pohjaksi valkoisen, jotta erilaista informaatiota sisältävät keltaiset ”infoikkunat” erottuivat selvästi.

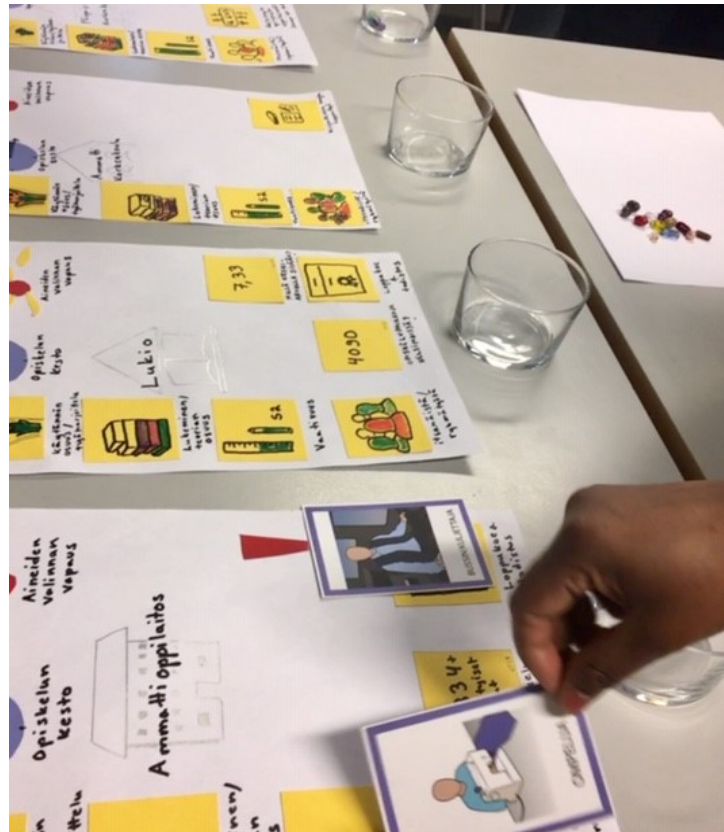
8.4.3 Infograafien esittely ja kehittäminen valmistavan luokan kanssa

Projektin alkuvaiheesta lähtien valmistavan luokan opettajat toivoivat toiminnallista ohjaustuokiota. Päätin käyttää Kepeli-hankkeen valmiita toiminnallisia harjoitteita osana ohjausta. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa työskentely, oli minulle jo tuttua entuudestaan. Tein Metropolian Kepeli-hankkeessa vapaaehtoistyön tunteja ohjaten kehollisten ja pelillisten menetelmien avulla niin maahanmuuttajataustaisten aikuisten kuin nuorten kielellistä oppimista. Osin tästä syystä käytin opinnäytetyöni kehittämisessä apuna toiminnallisia harjoitteita.

Infograafien kehittämistuokio valmistavan luokan kanssa alkoi ohjaustilanteen suunnittelusta opettajien kanssa. Oppilaiden kanssa vedettiin niin kutsuttu lämmittelyvaihe toiminnallisia menetelmiä apuna käyttäen. Ryhmäkeskusteluissa käytiin infograafeja läpi ja arviointivaiheessa oppilailla oli mahdollisuus antaa tuokiosta palautetta. (Liite 6) Valmistavan luokan oppilaat saivat miettiä pienryhmissä miten eri koulutusasteet eroavat toisistaan. Nuoret osallistuivat tuokioon esittämällä kysymyksiä, jotka kirjattiin ylös. He olivat miettineet omia toiveammattejaan ja miltä opintoasteelta niihin valmistutaan. Lisäksi he olivat saaneet lisätietoa siitä miten teoreettista tai käytännönläheistä opetus eri oppiasteilla voi olla. Luokan opettajille tämä antoi lisää informaatiota siitä, mikä oppilaita kiinnostaa tai mistä aiheesta kannattaisi puhua lisää.

8.4.4 Valmistavan luokan vanhempainilta

Valmistavan luokan vanhempainillan alussa (Liite 7) opinto-ohjaaja esitteli kaavion suomalaisesta koulutusjärjestelmästä. Osalla vanhemmista suomalainen kulttuuri ja yhteiskunnan tuntemus oli vielä vähäistä. Esittelin infograafit ja kerroin kuinka niitä oli käytetty osana ohjaustuokiota luokan oppilaiden kanssa. Vanhemmat saivat osallistua käytännönharjoitukseen, jossa he arvioivat miltä oppilaitoksesta esimerkiksi muusikoksi valmistuu. Ohjaustuokion loppuksi he saivat antaa äänensä sille oppilaitokselle mihin he halusivat lapsensa hakeutuvan.

Oppilaiden vanhemmat osallistuivat ohjaustuokiossa sijoittamalla ammattikortteja infograafipohjille.

9 Tulokset

9.1 Havainnointi

Valmistavan luokan kanssa sekä ohjasin ryhmitöitä sekä havainnoin kuinka eri ryhmät suoriutuivat tehtävästään tutkiessaan infograafeja. Oppilaiden osallistuminen oli aktiivista ja oppilaat esittivät kysymyksiä opiskelusta, pääsykokeista, ammateista ja palkoista. Luokan opettajat saivat lisää tietoa oppilaidensa mielenkiinnonkohteista ja tekivät havaintoja siitä, mitkä opintoasiat puhututtivat nuoria. Ensimmäisellä ohjauskerralla havaitsin, että infograafeihin olisi hyvä lisätä esimerkkitekstejä siitä, minkätasoisista opintomateriaalia oppilaitoksessa käytetään. Lisäksi kohta opintojen vaativuudesta täsmentyi suomen kielen vaativuudeksi. Infograafeja oli helpompi tulkita, kun eri opintoasteita pystyi vertailemaan toisiinsa. Näin nuorille hahmottui kuva siitä, mitä opiskelu näillä opintoasteilla vaatii; kuinka teoreettista tai käytännönläheistä se tulee olemaan.

Toiminnalliset menetelmät ohjaustuokiossa auttoivat myös niitä oppilaita osallistumaan, joiden suomenkielentaito oli vielä vähäinen. Oppilaiden jakaminen satunnaisiin ryhmiin muutti ryhmädynamiikkaa. Opettajat kirjasivat ylös infograafeista nousseita kysymyksiä. Kysymykset ohjasivat minua suuntaamaan infograafien kehitystä. Lisäksi kysymyksiä siirtämällä ne infograafien ajatuskupliin (kts. Liitteet 2-5).

Vanhempainillassa toiminnalliset harjoitteet olivat vähäisemmässä roolissa. Pääpaino oli eri opintoasteiden esittelyssä. Vanhempia kiinnosti erityisesti se, kuinka moni hakijoista pääsee korkeakouluun. Moni vanhempi oli keskustellut lastensa kanssa jatko-opinnoista jo valmiiksi. Oli myös positiivista huomata, kuinka moni vanhempi arvosti lapsensa omia ammattihaaveita ja tuki nuoren valintoja. Kerroimme rehellisesti korkeakouluopintojen vaativuudesta. Silti moni vanhempi kävi antamassa äänensä juuri korkeakouluopinnoille. Sitä perusteltiin lapsen omana toiveena ja haaveena. Ohjaushetki osallisti vanhempia käytännönläheisesti suomalaisen koulujärjestelmän hahmottamiseen. Osalla vanhemmista oli tietoa oman synnyinmaansa kouluista ja koulujärjestelmästä ja he pystyivät vertailemaan tätä tietoa uuteen. Suomalaisen koulujärjestelmän maksuttomuus ja sen suomat uramahdollisuudet kiinnostivat. Maahanmuuttajataustaisten nuorten vanhempien kanssa työskenneltäessä infograafit voisivat toimia kielenopetusvälineenä. In-

fograafeja ei tällöin varsinaisesti käytettäisi ohjaukseen tai yhteiskuntatuntemuksen lisäämiseen, vaan niiden tarkoitus olisi selventää vanhemmille suomalaisten koulujärjestelmän eroavuudet ja rakenne.

9.2 Palaute

Infograafien prototyypit on otettu hyvin positiivisesti vastaan. Valmistavan luokan oppilaat arvioivat vetämämme toiminnallisia harjoitteita sisältäneen opetustuokion hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi. Vanhempainillassa infograafien prototyypit herättivät keskustelua ja saivat vanhemmat osallistumaan, kun he miettivät eri opintoasteita ja minne heidän lapsensa haluaisivat mennä opiskelemaan. Luokan opettajien mukaan osuus oli selkeä ja valpastutti vanhemmat kuuntelemaan tarkemmin. Palautteen perusteella infograafit olivat osaltaan synnyttäneet pohdintaa ja edistäneet suomalaisen koulutusjärjestelmän ymmärtämistä.

Lähetin valmistavan luokan opettajille kyselyn opinnäytetyön teorioihin pohjaten. Kysyin mitkä ovat ne tekijät, jotka innostavat oppilaita osallistumaan ja edistävät toimijuutta opiskeluissa. Heidän mukaansa oppilaiden oppimismotivaation tekijät ovat lähtökohdiltaan yksilöllisiä. Turvallinen ja kannustava opiskeluilmapiiri koulussa sekä kotona kuitenkin tukee oppimista. Oppilailla voi olla lähtökohdistaan riippuen voimakas sisäinen motivaatio menestyä opinnoissaan ja heillä saattaa olla hyvin kunnianhimoiset urasuunnitelmat. Myös kulttuuriset seikat saattavat vaikuttaa motivaation syntyyn ja toimijuuden kehittymiseen. Yhteisöllisissä kulttuureissa koko suku ja sen päätökset vaikuttavat yksilön valintoihin. Tämä pätee myös opiskelussa ja muissa nuoria koskettavissa elämänvalinnoissa. Itsensä haastaminen, uuden oppiminen ja kehittyminen mainittiin seikkoina, jotka yleisesti luovat yksilölle onnistumisen kokemuksia. Opiskelu, josta on konkreettisesti hyötyä todellisessa elämässä, ja tulevaisuuden taitojen oppiminen motivoivat myös jatkamaan.

Vastaavasti kysyin opettajilta mitkä tekijät saavat oppilaat syrjäytymään tai keskeyttämään opintonsa. Heidän mukaansa usein syrjäytyminen voi alkaa haastavasta elämäntilanteesta, jolloin kokonaistilanteeseen vaikuttaa yksilön oma huono psyykinen ja fyysinen kunto sekä ympäristön tuen puuttuminen. Opiskelun keskeyttämiseen vaikuttavista seikoista he mainitsivat sen ettei opetus vastaa oppilaan yksilöllisiin tarpeisiin. Oppilailla on paljon odotuksia, jotka eivät syystä tai toisesta täyty, jolloin he kokevat epäonnistuneensa ja turhautuvat. Maahanmuuttajataustaisilla oppilailla opiskelujen alkuvaiheita

varjostaa epävarmuus oleskeluluvasta estäen tulevaisuuden suunnittelua ja saattaa vaikuttaa motivaation syntyyn negatiivisesti.

Muiden CONNEXT-hankkeen yhteistyökumppaneiden palautteen mukaan infograafi-materiaaleja pystytään hyödyntämään esimerkiksi Metropolian hankkeissa kuten Motiivissa ja Peilissä. Erityisesti Maahanmuuttajanuorten tuki R3 olisi kiinnostunut käyttämään infograafeja. Infograafeista toivottiin polkumaista versiota, josta nuori voisi hahmottaa paremmin etenemistään urapolullaan. Tällaiseen versioon voisi liittää myös kohdat nuoren motiiveille opiskella-, yhteisön vaikutukselle opiskelumotivaatioon- tai osaamisen tunnistamiselle- kohdat.

Stadin ammatti- ja aikuisopiston palautteen perusteella infograafeja pystyisi hyödyntämään valma-ryhmiä ohjatessa. Infograafien avulla voisi suunnitella nuorten kanssa ammatinvalinta- tai opintopolkuja. Infograafit sopisivat hyvin ammatillisen koulutuksen henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimisen avuksi. Tällöin infograafit konkretisoisivat eri ammattien vaatimuksia, omia toiveita tai tavoitteita. He myös toivoivat infograafeihin lisättävän graafeja matemaattisista vaatimuksista sekä siitä, kuinka fyysisesti rasittavaa joku työ voi olla. Opinnäytetyön opponentin palautteen perusteella infograafeista tulisi käydä ilmi, mitkä ovat niin sanottuja toisen asteen opintoja.

CONNEXT-hankkeen edustajan palautteen mukaan opinnäytetyö vastasi työelämätarpeeseen hyvin, koska asetettu tavoite laatia prototyyppi suomalaista koulujärjestelmää koskevasta infograafista toteutui ja käyttäjäkokemukset osoittautuivat jopa odotettua paremmiksi. Yhtenä osoituksena lähestymistavan onnistumisesta hän piti sitä, että syyskuussa 2019 järjestettävään ammattilaisten yhteiskehittelytilaisuuteen, jossa infografiikkaa jatkotyöstetään, ilmoittautui lähes tusina osallistujaa eri organisaatioista. Hankkeen edustaja kiitteli erityisesti prototyypin innovatiivisia visuaalisia sisältöjä sekä infografiikan yhteyteen ideoituja toiminnallisia elementtejä, jotka selvästi kevensivät tunnelmaa niin oppilaiden kuin heidän vanhempiansa kanssa. CONNEXT-hanke oli niin tyytyväinen infograafeihin, että se harkitsee idean soveltamista myös muihin teemoihin, esimerkiksi opiskelijahyvinvointipalveluiden ja sukupuolisensitiivisen ammatinvalintaohjauksen visualisointiin. Hankkeen tavoitteena on viimeistellä infografiikat alkuvuoteen 2020 mennessä.

10 Pohdinta

Opinnäytetyössäni kehitettiin yksinkertaista ja selkeää uraohjausmateriaalia maahanmuuttajataustaisille nuorille. Päämääräni oli tuottaa ajatuksia herättävää ja visuaalista materiaalia, jota pystyisi hyödyntämään maahanmuuttajataustaisten nuorten ja nuorten aikuisten kanssa. Näistä prototyypeistä jatkokehitettyä materiaalia voi käyttää niin oppilaanohjauksessa kuin keskustelun avaajana nuorten vanhempien kanssa ammatillisten tai urapolkujen suunnittelussa.

Opinnäytetyössäni oli myös kyse kohderyhmän kanssa yhdessä toteutettavasta kehittämistyöstä. Työ oli luonteeltaan kehittämisprojekti, jossa ohjauksen ja toiminnallisuuden kautta osallistettiin kohderyhmän nuoret mukaan tähän kehitystyöhön. Opinnäytetyöstäni saama palaute osoittaa, että tällaista yksinkertaistettua uraohjausmateriaalia tarvitaan. Erityisesti maahanmuuttajataustaisilla nuorilla kulttuurillisen sopeutumisen lisäksi oman paikan ja oikean koulutuspaikan löytyminen on yhteiskunnallisestikin merkittävää. Yhteiskuntaan kiinnittymistä voidaankin pitää keinona syrjäytymisen ehkäisemisessä. Erityisesti perusasteen jälkeisellä koulutuksella on merkitystä siihen millaiseen asemaan nuori pääsee työmarkkinoilla (Hilli ym. 2017: 667). Myrskylän (2012) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanuoret ovat suuremmassa vaarassa syrjäytyä kuin kantaväestöön kuuluvat nuoret. Valtakunnallisesti kantaväestöön kuuluvista nuorista on syrjäytyneenä keskimäärin 3,7 prosenttia, maahanmuuttajataustaisista nuorista peräti 20 prosenttia.

Havaintojeni perusteella pelkkä selventävä materiaali ei lisää osallisuutta, vaan lisäksi tarvitaan toiminnallisia harjoitteita. Erityisesti CONNEXT-hankkeen lopullista kohderyhmää eli maahanmuuttajataustaisia poikia ajatellen visuaaliseen materiaaliin yhdistettävät toiminnalliset harjoitteet lisäävät poikien osallistumista ja saavat heidät paremmin mukaan toimintaan.

Nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden tukeminen ehkäisee syrjäytymistä aikuisena. Opinnäytetyöni tarkoitus oli tukea yksilön kiinnittymistä yhteiskuntaan, paikan löytämistä yhteiskunnan jäsenenä ja toimijuuden kehittymistä. Toimijuus tarkoittaa myös osallistumisen kautta muodostunutta identiteettiä. Toimijuuden kriittisyys on oleellista. Nuorten tulee saada ymmärrettävää tietoa, mutta heidän toimijuuttaan täytyy myös tukea osallis-

tamalla heidät niin kehittämiseen kuin koko opetusprosessiinkin. Nyky-yhteiskunta asettaa nuorille moninaisia kouluttautumisvaatimuksia ja toisaalta tarjoaa epävarmoja työelämärakenteita. Tämä edellyttää nuorilta refleksisyyttä, taitoa vastata näihin moniin haasteisiin sekä sosiaalisin keinoin, että oikeilla koulutuspäätöksillä. Kriittisyys auttaa tekemään päätöksiä sellaisissa tilanteissa, jossa valinnan mahdollisuuksia on paljon. Nuorten toimijuus kasvaa myös tilanteissa, joissa pääsee asioihin vaikuttamaan eikä osallistuminen ole pelkästään passiivista oppimista.

Suomalainen koulujärjestelmä ei ole selkeä. Siirtyminen ja valinnat perusopetuksesta ammatilliseen opetukseen, lukioon tai korkeakouluun vaativat ymmärrystä, kulttuurituntemusta ja osaamista. Kohderyhmäni Myllypuron valmistavan luokan oppilaiden on tehtävä päätöksiä omasta elämänurastaan pian sen jälkeen, kun he siirtyvät perusopetuksen pariin. On olennaista, että he ymmärtävät, kuinka kouluvalinnat vaikuttavat heidän elämänsä sekä tulevaisuuden ammatinvalintapolkuihin. Opintojen onnistuneen jatkumisen kannalta nivelvaihe peruskoulusta toisen asteen koulutukseen on tärkeä. Toimijuutta tulisi aktiivisesti kehittää ja tukea, jotta lapsista ja nuorista voi kasvaa aktiivisia, yhteisiin asioihin vaikuttavia aikuisia. Erityisesti kouluissa on tärkeää, että oppilaita kohdellaan aktiivisina subjekteina. Toimijuuden kehittyminen edellyttää mahdollisuuksia tehdä aloitteita ja päätöksiä. Vastuullisuutta voidaan kehittää ottamalla oppilaat mukaan toiminnan suunnitteluun. (Kumpulainen ym. 2010: 27–28.)

Valmistavan luokan opettajien antama palaute opinnäytetyön teorioiden pohjalta toi samansuuntaisia havaintoja, joihin itsekkin päädyin työssäni. Maahanmuuttaja nuorten ohjauksessa on tärkeää luoda kannustava ilmapiiri. Oppilaiden vahvuuksiin ja toiveisiin tulisi vastata sellaisella uraohjausmateriaalilla joka tukee tulevaisuuden urapolkujen löytämistä.

Ammattieettisesti tarkastellen opinnäytetyöni on tehty edistämään kohderyhmän, maahanmuuttajataustaisten nuorten osallisuutta. Osallisuudessa korostuu oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista sekä mahdollisuudesta ilmaista mielipiteensä niistä, ja siten päästä vaikuttamaan omiin asioihin (Arki, arvot ja etiikka 2017: 16). Maahanmuuttajatausteisten nuorten tulisi saada yhtäläiset mahdollisuudet rakentaa elämänsä ja toimijuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuorten on mahdollista tehdä itseään koskevia päätöksiä, kun he ymmärtävät suomalaista yhteiskuntaa ja koulutusjärjestelmää paremmin. Yhteiskunnalliseen subjektiuteen kuuluu olennaisesti ne tiedot ja taidot,

joita ihminen tarvitsee elääkseen täysipainoista elämää yhteiskunnan jäsenenä (Hämäläinen 1999).

Nivalan ja Ryynäsen mukaan toimijuus sekä uusintaa että muuttaa rakenteita, joissa toimitaan (Nivala&Ryynänen 2019: 99). Koin toimijuuden olevan se avainkäsite, millä koko opinnäytetyötäni tuli rakentaa. En pyrkinyt infograafeissa täydelliseen graafiseen ilmeeseen vaan hyödyntämään juuri niitä elementtejä, joilla osallisuus ja toimijuus nuorissa heräisi. Lisäksi minun oli hyväksyttävä opinnäytetyöni ajankäytölliset raamit ja luotava niiden rajoissa tavoitteet työni kehittämiseksi. Suunnittelemani infograafien prototyyppejä täydennetään ja ne saavat lopullisen graafisen muotonsa opinnäytetyöni valmistumisen jälkeen.

Kahden ohjauksen antama palaute infograafien prototyyppien toimivuudesta ja hyödyllisyydestä on hyvin rajallinen otos. Silti huomioni ohjauksista sekä yhteistyöverkostojen antama palaute on ollut positiivista ja kannustavaa. Infograafien käytön idea ammatillisen ohjauksen apuvälineenä on herättänyt kiinnostusta. Jatkokehittämistilaisuuteen on ilmoittautunut osallistujia kymmenestä eri hankkeesta ja organisaatiosta. CONNEXT-hankkeen edustajan palautteen mukaan opinnäytetyöni onnistui saavuttamaan annetut tavoitteet ja vastaamaan työelämätarpeeseen.

Valmistavan luokan ohjaustuokio sekä luokan vanhempainilta saivat minut myös huomaamaan, kuinka tärkeitä ohjauksen teoriat ja erityisesti monikulttuurisen ohjauksen teoriat ovat. Vaikka olin perehtynyt teorioihin etukäteen, huomasin silti omissa ennako-odotuksissani tai oletuksissani sortuvani stereotypisiin ajattelumalleihin. Näitä oli muun muassa oletukseni siitä, että eri kulttuuritaustaiset vanhemmat vaikuttaisivat enemmän lastensa opintopäätöksiin tai uravalintoihin. Huomioideni mukaan vanhempien toiveet lastensa opinnoista keskittyivät korkeakouluopetukseen. Tämä voi johtua osittain siitä, että vanhempien ymmärrys suomalaisista työmarkkinoista on puutteellinen. CONNEXT-hankkeen tavoite lisätä maahanmuuttaja vanhempien koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan tuntemusta on siten perusteltua.

Uuden hallituksen eräs tavoitteista on laajentaa oppimisvelvollisuus koskemaan toisen asteen koulutusta. Toteutuessaan se lisää nuorten osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy. Tämä korostaa selkeän uraohjausmateriaalin käyttöönoton tärkeyttä maahanmuuttajataustaisten nuorten ohjaamisessa.

Opinnäytetyöni tuotokset, infograafien prototyypit ovat luoneet pohjan selkeämmälle kuvaukselle suomalaisesta koulujärjestelmästä antaen ohjattaville nuorille tietoa uranvalintamahdollisuuksista. Opinnäytetyössäni halusin korostaa ja mahdollistaa maahanmuuttajanuorten omien unelmien ja toivon merkitystä urapolkujen löytämisessä.

”Tulevaisuus ei ole jotain minkä ihmiset vastaanottavat vaan jotain minkä he luovat.” – Paolo Freire (2005:41).

Lähteet

Antonovsky, Aaron 1979. Health, stress and coping: New perspectives on mental and physical well-being. San Francisco: Jossey-Bass.

Amudson, Norman E. 2005. Aktiivinen ohjaus. Opas uraohjauksen ammattilaisille. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.

Arki, arvot ja etiikka 2017. Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Arvonen, Anu & Katva, Liisa & Nurminen, Anne 2000. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Bandura, Albert 2006. Toward a psychology of human agency. Perspectives on psychological science 1(2). 164–178. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26151469>>. Luettu 14.4.2019.

CONNEXT-hanke 2018. Hankesuunnitelma. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittama hanke vuosina 2018-2021. Julkaisematon lähde. Tekijän hallussa.

Emirbayer, Mustafa & Mische, Ann 1998. What is Agency? American Journal of Sociology 103. 962–1023. New York: Routledge. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/231294?origin=JSTOR-pdf&seq=1#meta-data_info_tab_contents>. Luettu 1.4.2019.

Erikson, Erik H. 1994. Identity: Youth and Crisis. New York: WW Norton & Company

Eriksson, Monica & Lindström, Bengt 2007. Antonovsky's sense of coherence scale and its relation with quality of life: a systematic review. Journal Epidemiology and Community Health 61(11). 938–944. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2465600/pdf/938.pdf>>. Luettu 2.4.2019.

Freire, Paolo 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.

Ginzberg Eli 1984. Career development. Teoksessa Brown, Duane & Brooks Linda & Associates (toim.) Career choice and development. (1st ed.) San Francisco: Jossey-Bass Publishers. 169–191.

Gross, Rebecca n.d. Color meaning and symbolism: How to use the power of color in your branding. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.canva.com/learn/color-meanings-symbolism/>>. Luettu 5.5.2019.

Hammar-Suutari, Sari 2006. Kulttuurien välinen viranomaistyö. Työn valmiuksien ja yhdenvertaisen asiakaspalvelun kehittäminen. Työpoliittinen tutkimus no 300. Helsinki: Työministeriö.

Helsingin kaupungin tietokeskus 2019. Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2018-2035. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_03_14_Tilastoja_3_Vuori.pdf>. Luettu 6.6.2019.

Helne, Tuula 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes. 97–102.

Helne, Tuula 2000. Toiseudesta yhteisyyteen- kysymyksiä syrjäytymiskeskustelun olettuksista. Teoksessa Heikkilä, Matti & Karjalainen, Jouko (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus. 182–200.

Hilli, Petri & Ståhl, Timo & Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina 2017. Syrjäytymisen hinta - case investoinnin kannattavuuslaskemasta. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017).6. 663 – 675. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://media.sitra.fi/2018/01/10105537/yp1706hilliym.pdf>>. Luettu 24.4.2019.

Hämäläinen, Juha 2007. Pääkirjoitus. Sosiaalipedagogiikan kaksi kehityslinjaa. Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. 8. vuosikerta. 16. 9–16.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. Kuopio: WSOY.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Illiinsky, Noah & Steele, Julie 2011. Designing data visualizations. Sebastopol: O'Reilly Media Inc.

Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit: Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 20. Helsinki Yliopistopaino Oy. 125–151.

Kalalahti Mira & Varjo Janne & Jahnukainen Markku 2017. Immigrant-origin youth and the indecisiveness of choice for the upper secondary education in Finland. Journal of Youth studies 20(9). 1242-1262. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/224214/13676261.2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 17.4.2019.

Kalliola, Tiina & Kurki, Arja & Salmi, Marjaana & Tamminen-Vesterbacka, Tutta 2010. Matkalla Ohjaajuuteen. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.

Kasvio, Antti 1984. Work society in crises? Institutional changes in working life and new challenges to sociology of work. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen julkaisuja. Sarja B, työraportteja 9.

Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (Toim.) 2015. Toimijuus, ohjaus ja elämäntyyli. Itä-Suomen yliopisto. Toimijuuden tuki: koulutus- ja työsiirtymät, toimijuus ja ohjaus-hanke. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and studies in education, humanities and theology. 11. Joensuu: Itä-Suomen Yliopisto.

Kilpi-Jakonen Elina 2017. Maahanmuuttajien lasten koulutussiirtymät toisen asteen koulutuksen läpi ja korkeakouluihin. Kasvatus 48(3). 217–231.

Krum, Randy 2013. Cool infographics: Effective communication with data visualization and design. Indianapolis: John Wiley & Sons Inc.

Kumpulainen, Kristiina & Krokfors, Leena & Lipponen, Lasse & Tissari, Varpu & Hilppö, Jaakko & Rajala, Antti 2010. Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. CI-CERO-Learning/Oppimisen Sillat- hanke. Helsinki: Helsingin Yliopisto. 23–28.

Kurki Leena 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: SoPhi.

Lehtinen, Erno & Kuusinen, Jorma & Vauras, Marja 2007. Kasvatuspsykologia. 2. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Mátyás, Emese 2013. Työkalupakki monikulttuurisen ohjauksen tueksi. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.evokes.fi/database/view/388>> . Luettu 6.2.2019.

Moisio, Pasi. 2000. ”Kasautuvatko sosiaalisen syrjäytymisen muodot EU-maissa?” Sosiologia 37(3). 216–227.

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi no 19. 1.12.2012. Elinkeinoelämän valtuuskunta.

Myllyniemi, Sami (toim.) 2014. Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja, nro 51. Juvenes Print 2015. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf>. Luettu 21.2.2019.

Mäkinen, Sanna 2015. Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. Teoksessa Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (Toim.) :Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Itä-Suomen yliopisto. Toimijuuden tuki: koulutus- ja työsiirtymät, toimijuus ja ohjaus-hanke. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and studies in education, humanities and theology. 11. Joensuu: Itä-Suomen Yliopisto. 103–129.

Nietosvuori, Leena 2006. Luovat ja toiminalliset menetelmät hyvinvoinnin tukena. Teoksessa Soikkeli, Sari, Haapasilta, Minna & Nietosvuori, Leena (toim.) Näkökulmia ammatilliseen kasvuun. Tampere: Lahden ammattikorkeakoulu, 63–72.

Nivala, Elina 2007. Sosiaalipedagogiikka nuorten yhteiskunnallisen kasvun tukena. Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. 8. vuosikerta. 16. 77–108.

Nivala, Elina & Ryytänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Notkola, Veijo & Pitkänen, Sari & Tuusa, Matti & Ala-Kauhaluoma, Mika & Harkko, Jaakko & Korkeamäki, Johanna & Lehikoinen, Tuula & Lehtoranta, Pirjo & Puumalainen, Jouni & Ehrling, Leena & Hämäläinen, Juha & Kankaanpää, Eila & Rimpelä, Matti & Vornanen, Riitta 2013. Nuorten syrjäytyminen - Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Eduskunta 2013. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf>. Luettu 22.2.2019.

Onnismaa, Jussi 2011. Ohjaus- ja neuvontatyö: Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.

Parkkinen, Juha & Puukari, Sauli 2007. Erilaiset maailmankatsomukset monikulttuurisessa ohjauksessa – Käsitteellinen malli ja sen soveltaminen ohjaukseen. Teoksessa Puukari, Sauli & Taajamo, Matti (toim.): Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. 23–36.

Peavy, R. Vance 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.

Peavy, R. Vance 2004. Socio-dynamic counselling. A constructivist perspective for the practice of counselling in the 21st century. Victoria: Trafford.

Peavy, R. Vance 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.

Perusopetukseen valmistava opetus 2015. Opetushallitus. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <https://www.edu.fi/download/186997_PEVA_verkko.pdf>. Luettu 18.4.2019.

Puukari, Sauli & Korhonen, Vesa 2013. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Vesa Korhonen & Sauli Puukari (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus. 15–16.

Puukari, Sauli & Taajamo, Matti 2007. Kulttuurinen kehitystehtävä monikulttuurisen ohjauksen lähtökohtien hahmottamisessa. Teoksessa Puukari, Sauli & Taajamo, Matti (toim.): Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. 9–23.

Runyan, William 1978. The life course as a theoretical orientation: sequences of person-situation interaction. *Journal of personality* 46. 569–593.

Silver, Hilary 1994. Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms. *International Labour Review* 133 (5 – 6). 531–578.

Shanahan, Michael & Elder, Glen 2002. History, Agency and the Life Course. Teoksessa Crockett, Elisabeth J. (toim.) Agency, Motivation and the Life Course. Nebraska Symposium in Motivation 48. University of Nebraska-Lincoln Press. 145–185.

Super, Donald 1980. A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. *Journal of Vocational Behavior* 16. 282–298.

Syrjäytymisen dynamiikka 2019. Me-säätiö. Päivitetty 22.3.2018. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<http://data.mesaatio.fi/syrjaytymisen-dynamiikka/>>. Luettu 7.3.2019.

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta 2002. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. *Nuorisotutkimus* 20 (4). 33–42.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnantarkastuskertomus 146. Helsinki: Edita Prima Oy.

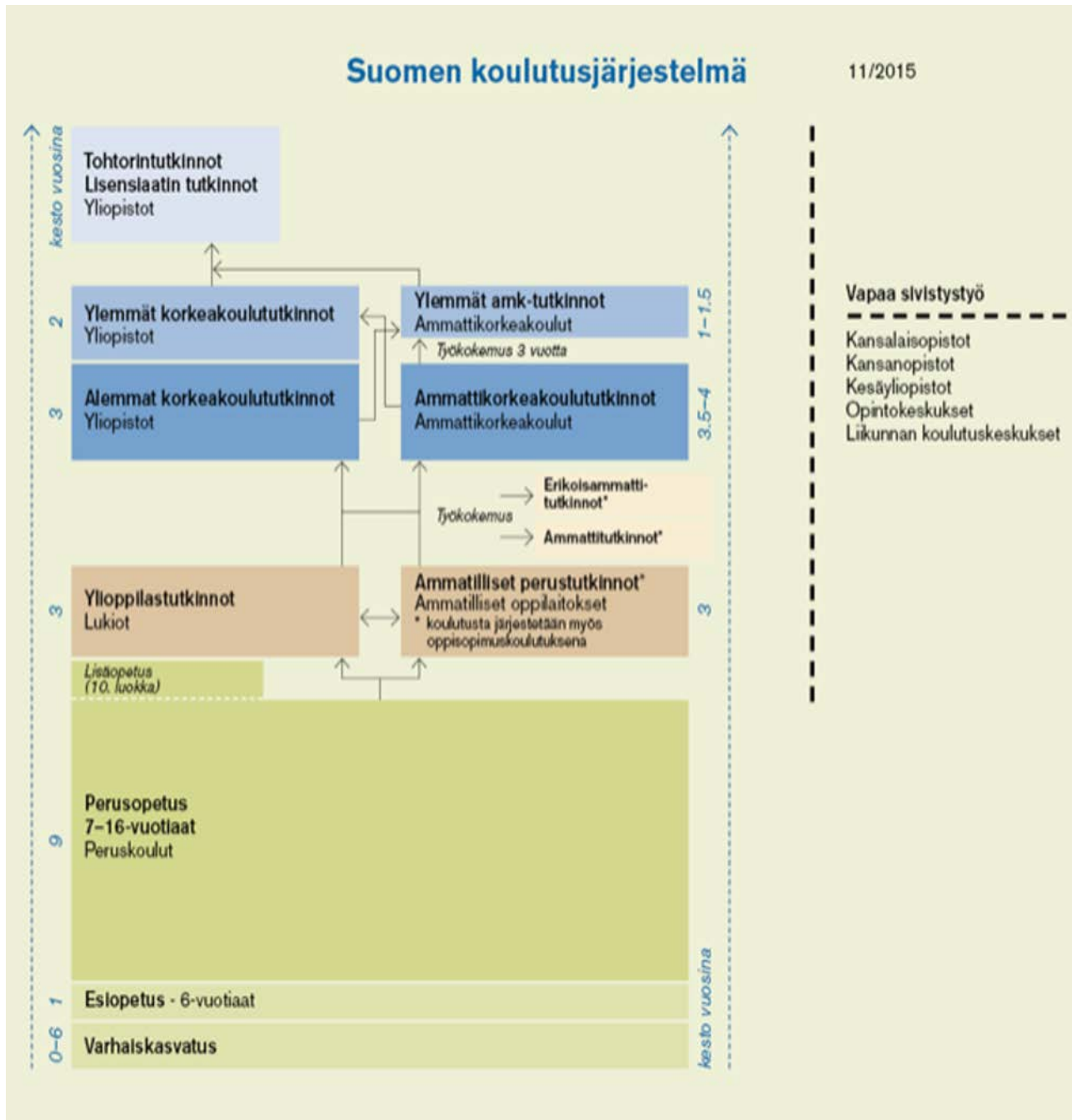
Vanhalakka-Ruoho Marjatta 2015. Toimijuus ja suunnanotto elämässä. Teoksessa Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.): Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and studies in education, humanities and theology. 11. 39–54.

Vehviläinen, Sanna. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Wenger, Etienne 1998. Communities of practice: learning, meaning and identity. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

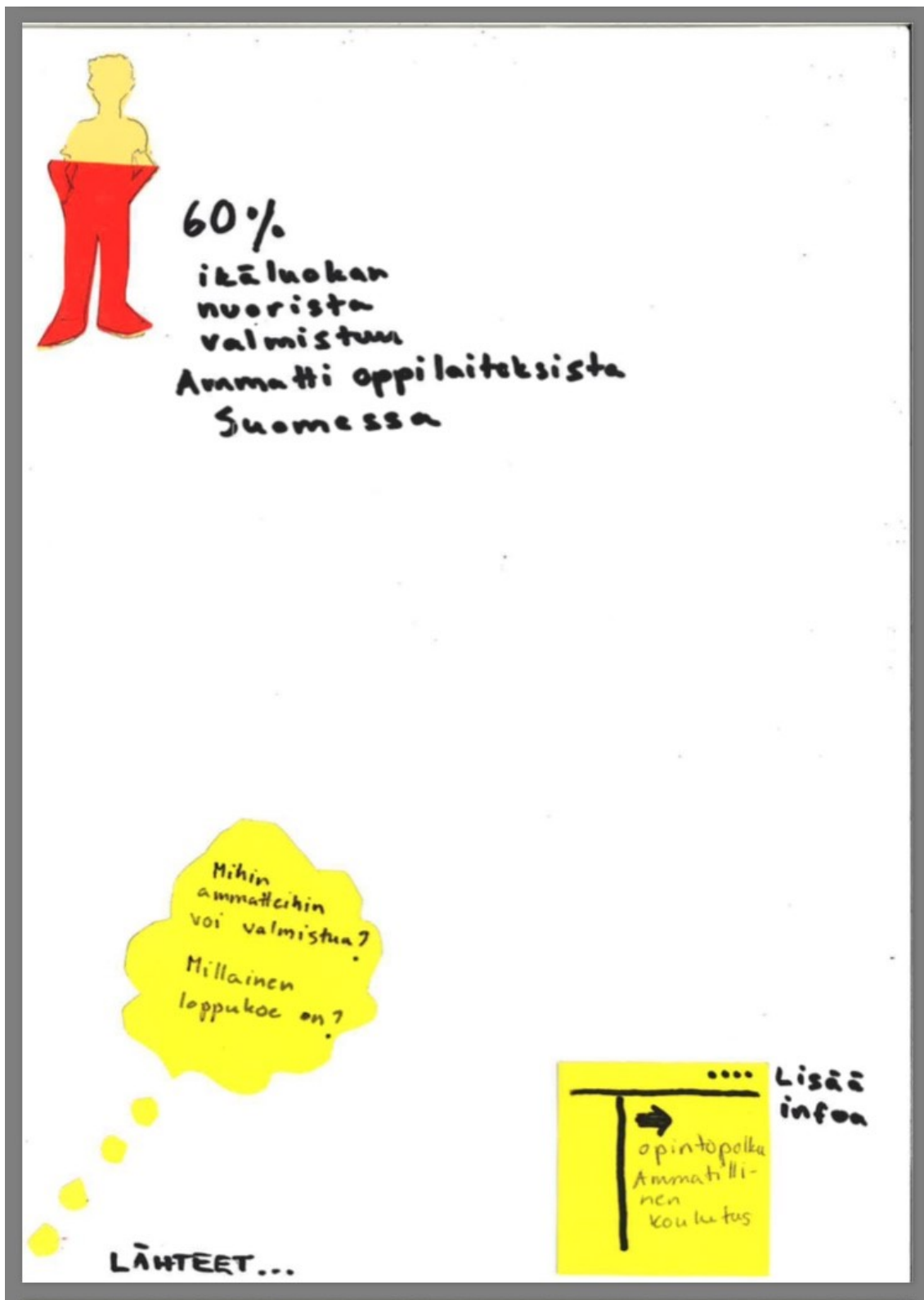
Suomen koulutusjärjestelmä (Opetus ja kulttuuriministeriö)

Infograafi ammattioppilaitos,

Infograafi ammattioppilaitos, sivu 2

Infograafi Lukio, sivu 1

Infograafi Lukio, sivu 2

Elintoimintojen säätelyssä hormonien ja hermoston välillä on työnjako. Hormonit vastaavat hitaasta elintoimintojen säätelystä, hermosto puolestaan on erikoistunut nopeaan tiedonvälitykseen. Hermosto säätelee nopeasti, esimerkiksi sähköimpulsseina liikkeitämme, ja se tulkitsee silmänräpäyksessä kaikki aistihavainnot. Myös tunne-elämä ja älylliset toiminnot perustuvat hermoston toimintaan. Monessa tilanteessa hormonit ja hermosto toimivat samanaikaisesti. Stressireaktio on hyvä esimerkki hormonien ja hermoston yhteistoiminnasta.
Esimerkki lukion biologian oppikirjasta

Miten
keskiarvo
todistuksesta
lasketaan?
Mitä lukiössä
tarkoittaa itsenäinen
työ?

Opintopolku
Lukio

Infograafi Ammattikorkeakoulu, sivu 1

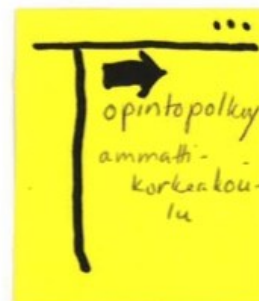

Infograafi Ammattikorkeakoulu, sivu 2

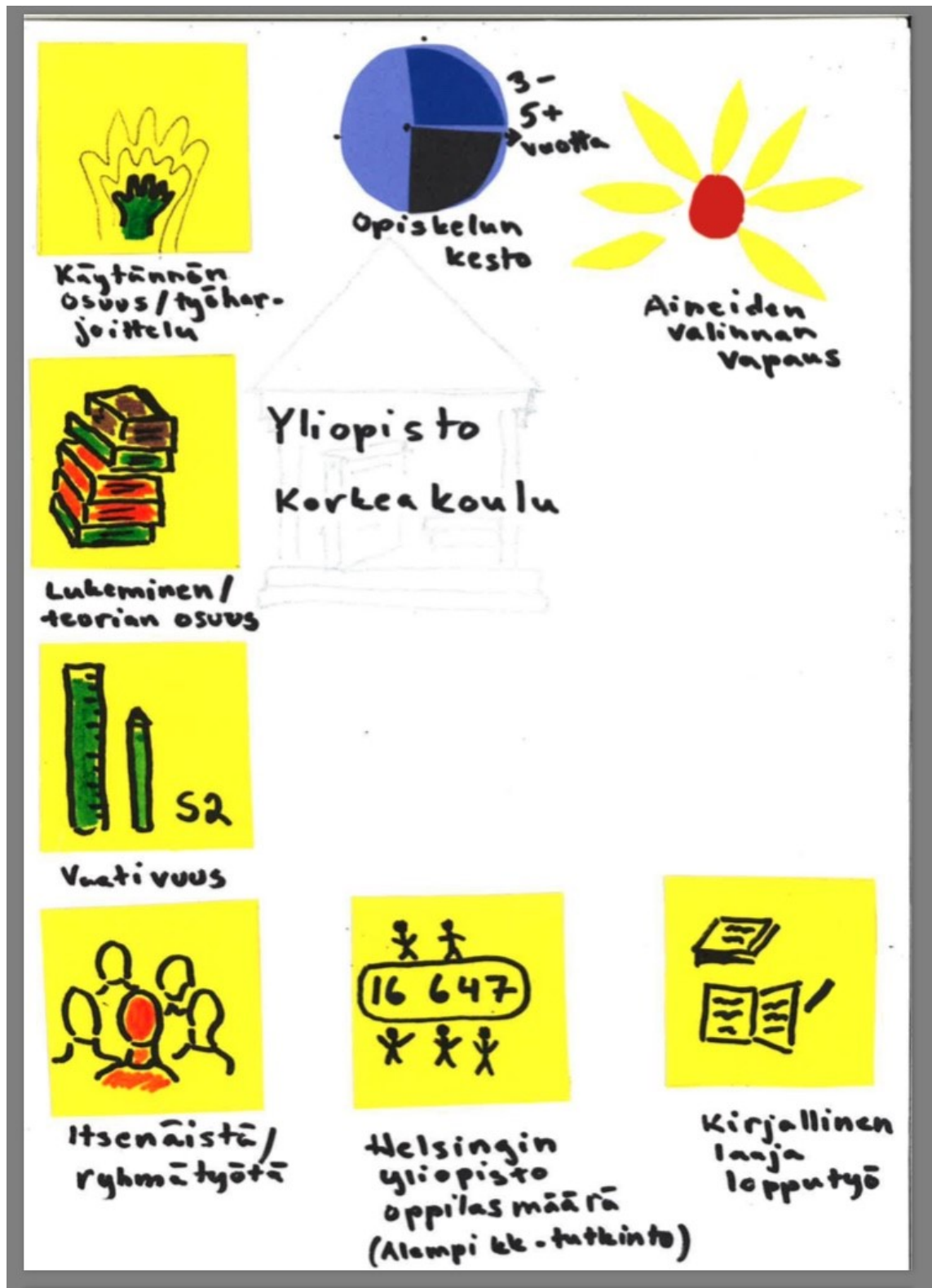
Esimerkki mistä opinnot koostuvat

Missä ne harjoittelut tehdään ja mitä ne sisältää?

Lähteet

Infograafi Yliopisto/Korkeakoulu, sivu 1

Infograafi Yliopisto/Korkeakoulu, sivu 2

3. Ulkopuolelta eristetyin, 280 g:n massaisen metallastian sisällä on 140 g vettä. Metallastian ja veden yhteinen lämpötila on 22 °C. Sulamispisteessään oleva 22 g:n massainen jääkuutio pudotetaan veteen ja syntynen metallastia-vesisysteemin lämpötila päättyy arvoon 15 °C. Ajatellaan että systeemi on täysin eristetty eikä lämmönvaihtoa ympäristön kanssa tapahdu. Veden ominaislämpökapasiteetti on $c_v = 4,19 \text{ kJ/kg} \cdot \text{K}$ ja sen ominaissulamislämpö on $s_v = 334 \text{ kJ/kg}$.
- Määrittele aineen ominaissulamislämpö s ja ominaislämpökapasiteetti c . [2p]
 - Kuinka paljon lämpöä tarvitaan jääpalan sulamiseen ja sitä vastaavan vesimäärän lämmittämiseen lämpötilaan 15 °C? [3p] *Esimerkki Fysiikan pääsykoekysymyksestä*
 - Mikä on astian metallin ominaislämpökapasiteetti? [5p]

Miksi sitä teoriaa ja yksintyös-kentelyä on niin paljon?

lisää infoa

 Opintopolku Yliopisto

Lähteet

Infograafien esittely ja kehittäminen valmistavan luokan kanssa.

Olimme valmistautuneet lehtori Mai Salmenkankaan kanssa ensimmäiseen nuorten tapamiskertaan sopimalla etukäteen, kuinka ohjaamme toiminnallisen osuuden ja kuinka lähdemme käymään infograafeja läpi. Luokan opettajat olivat alustaneet ohjaustuokiomme käymällä läpi ennen tuntiamme pääpiirteittäin suomalaisen koulutusjärjestelmän. Nuoret osallistuivat toimintaan innostuneina. Alunperin oli jo sovittu, että ohjauskieli oli suomi, mutta tarvittaessa käytetään apukielenä englantia. Esittelimme Main kanssa itsemme haastattelun muodossa. Kepeli-hankkeen toiminnallisissa harjoitteissa on usein joku leikki, jolla saadaan osallistujat mukaan yhteiseen toimintaan. Käytimme tässä piirissä tehtävää ”peukunnappausta”. Sen jälkeen oppilaat saivat kertoa oman nimensä ja näyttellä joko oman lapsuuden tai nykyisen toiveammatin. Seuraavana harjoitteena käytimme apuna Kepeli-hankkeen mieltymysmittarin ammattikortteja Main vetämänä ja mietittiin mitä nuorten vanhemmat toivoisivat lastensa tekevän työkseen. Monelle nuorella oli hyvinkin yhtenevät toiveet vanhempien kanssa siitä, mitä he haluaisivat tehdä aikuisina työkseen.

Seuraavaksi jaoin nuoret ryhmiin niin, että jokainen otti pussista eri värisen helmen. Tällä jaolla syntyneitä ryhmiä ohjasivat aikuiset (valmistavan luokan opettajat, Mai ja minä) ja lähdimme käymään läpi eri koulutusasteiden infograafeja pöytäkunnittain. Infograafeista syntyi paljon hyödyllistä keskustelua. Kaikille opiskelijoille ei ollut tuttu keskiarvon määritelmä, kuinka keskiarvo todistuksesta lasketaan ja mitkä aineet siihen lasketaan mukaan. Monia kiinnosti se kuinka kauan johonkin ammattiin valmistuminen kestää. Erityisesti puhutteli myös yliopistoon pyrkivien määrä ja kuinka monta prosenttia heistä tulee valituksi. Kaikki ryhmät saivat esittää kysymyksiä, joita nousi esiin eri koulutusasteista. Opettajat ja minä kirjasimme ne ylös ja käytin saatuja kysymyksiä lisäämällä ne infografien ajatuskupliin. Näitä esiin nousseita kysymyksiä olivat muun muassa seuraavanlaisia; miksi teoriaa ja yksintyöskentelyä on niin paljon (Korkeakoulu/yliopisto), missä harjoittelut tehdään ja mitä ne sisältää (Ammattikorkeakoulu)

Kävimme vielä nopeasti yhdessä läpi opittua ja oppilaat saivat kertoa, mihin kouluun he haluaisivat mennä. Lopuksi he saivat äänestää laittamalla helmen purkkiin, oliko ohjaustuokio ollut heistä mukava & hyödyllinen, välttävä & neutraali vaiko huono & tai ei niin hyödyllinen. Kaikki kokivat, että ohjaustilanne oli ollut mukava ja hyödyllinen. Tosin tässä ohjaajana ei pysty erottelemaan oliko erityisesti toiminnallinen osuus ollut heistä se mukava osuus. Tarkastellen ohjauksen viitekehyksen kautta oli ohjaustilanne kuitenkin onnistunut ja yhteys nuoriin oli välitön ja interaktiivinen. Nuoret olivat osallistuneet tuokioon esittämällä kysymyksiä, jotka kirjattiin ylös. He olivat miettineet omia haaveammattejaan ja miltä opintoasteelta niihin voi valmistua. Lisäksi he olivat saaneet lisätietoa siitä miten teoria tai käytännönläheistä opetus eri oppiasteilla voi olla. Luokan opettajille tämä antoi lisää informaatiota siitä mikä oppilaita kiinnostaa tai mistä aiheesta kannattaisi puhua lisää.

Valmistavan luokan vanhempainilta

Valmistavan luokan vanhempainillassa oli tapaamiemme nuorten vanhempien lisäksi paikalla kahdeksan omankielistä tulkkia, luokan opettajat sekä oppilaanohjaaja. Oppilaanohjaaja aloitti näyttämällä selventävän kaaviokuvan suomalaisesta koulujärjestelmästä (Liite 1). Hän esitteli kaaviokuvaa yhden ammatin kautta kuinka siihen valmistutaan. Esitys tapahtui selkokielellä ja se käännettiin tulkkien toimesta kohta kerrallaan. Oppilaanohjaaja esitteli minut ja kertoi hieman millaista materiaalia olen kehittämässä.

Esittelin seuraavaksi infografit ja kerroin lyhyesti, kuinka niitä suunniteltiin ja tarkasteltiin luokan oppilaiden kanssa yhdessä. Keskeytimme selventämään minkälaista opiskelua eri opintoasteilla käytännössä on. Ammattikortteja apuna käyttäen, vanhemmat saivat itse miettiä, miten ja mistä opintoasteilta eri ammatteihin valmistutaan. Tämä selvensi miten eri kouluasteet eroavat toisistaan. Osallistuminen oli hyvin aktiivista ja tulkit helpottivat kommunikointia. Jaoin vanhemmille helmet, joilla he saivat käydä antamassa äänensä siitä, minne he toivoisivat lastensa pääsevän opiskelemaan ja miksi. Oppilaanohjaajan toive annetusta informaatiosta oli ollut ytimekäs, informaation tulee olla selkeää, positiivista, mutta samalla todenmukaista. Tärkeää oli kertoa, kuinka vaativaa suomenkieltä eri oppiasteiden opinnoissa tulee hallita.

Ohjauksen tarkoituksena oli saada aikaan keskustelua vanhempien kanssa. Tässä onnistuimme hyvin. Lisäksi saimme vanhemmat osallistumaan ohjaustuokioon. Ohjaustuokioon oli mahdollista osallistua vähäisellä kielitaidolla, koska materiaalin visuaalisuus helpotti aiheen hahmottamista. Osalle vanhemmista oli helppoa oivaltaa suomalaisen koulujärjestelmän eroavuudet vertaamalla niitä synnyinmaan vastaaviin. Osalle koko koulujärjestelmän rakenne oli vieraampaa.

Infograafien käyttöohjeet

Infograafeja voi käyttää sekä yksilömuotoisessa ohjauksessa, että pienryhmäohjauksessa. Niiden on tarkoitus selittää suomalaista koulujärjestelmää visuaalisin keinoin. Infograafit on tarkoitettu ammattilaisen neuvonnan avuksi. Infograafeissa kuvatut kouluasteet voidaan asettaa rinnakkain, jolloin niiden vertailu keskenään on helpompaa ja luo selemmän kuvan eri kouluasteiden eroista tai yhtäläisyyksistä.

Infograafeista on mahdollista kehittää osallistavia ja pelillisiä versioita, joissa esimerkiksi suoraan vertailtavat kohdat kuten teorian määrä tai käytännönosuus/työharjoittelu kohdat olisivat tyhjiä ja ohjattavat itse saisivat miettiä, mikä opintoaste ja symbolinen määrä teoriaa tai käytännön harjoittelua kuuluvat yhteen ja laittaa niitä kuvaavat kortit oikeille paikoille. Lisäksi infograafeihin on helppo yhdistää ammattinimikekortit, jolloin oppilas itse hahmottaa miltä opintoasteelta valmistuu esimerkiksi insinööriksi. Tämä voi auttaa ohjattavaa ymmärtämään paremmin mitä opinnot vaativat tai mihin omat kyvyt riittävät.

Infograafipohjille voi lisätä eri opintoasteiden esimerkkimateriaaleja, kuten fysiikanlaskuja tai tentti- tai ammattikirjallisuutta. Tämä korostaa kielellisen tason vaatimuksia ja selkeyttää hahmottamista.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten vanhempien kanssa työskenneltäessä infograafit voisivat toimia kielenopetusvälineenä. Infograafeja ei tällöin varsinaisesti käytettäisi ohjaukseen tai yhteiskuntatuntemuksen lisäämiseen, vaan niiden tarkoitus olisi selventää vanhemmille suomalaisten koulujärjestelmän eroavuudet ja rakenne. Samalla infograafit voivat toimia keskustelunavauksena ja opettaa aiheeseen liittyvää erityissanastoa.

Olemassa olevan uranohjausmateriaalin kartoitusta hanketta varten

Jul- kaisu	Nimi	Mistä löytyy	Sisältö
	Noodi	Apps ladattavissa puhelimeen maksuttomasti, voi käyttää myös selaimella: https://noodi.me/	AmmatINVALINTAA helpottava palvelu, perustuu tilastotietoon, mukauttaa vastaukset reaaliajassa
	Opintopolku	https://opintopolku.fi/	Suomeksi ja englanniksi, hakualusta koulutuksiin + paljon käytännöllä-heistä tietoa koulutuspaikoista,
	Opintopolun videot	www.youtube.com/user/Opintopolku/playlists	Koulutusala-esittelyjä
	Kun koulu loppuu	www.kunkoululoppuu.fi	Koulutus- ja ammatti-ala-esittelyjä
	Ammattinetti	http://www.ammattinetti.fi	Lisätietoja eri ammanteista
	TE-palvelujen ammatinvalintaohjelma	https://asiointi.mol.fi/avo	Kysymyksiä ammatinvalintaan liittyvää itsearviointia varten
	Työnhakupeli	Oikeudet verkkopeliin voi tilata www.tyonhakupeli.fi/etyonhakupeli	Maksullinen. Löytyy myös lautapelinä? Maahanmuut-

			tajille oma versio
	Game of Life	Jälleenmyyjiltä	Lautapeli, jossa pelaajat pyrkivät unelmiensa elämään
	Reptilian Overlords - peli	Ladattavissa ilmaiseksi AppStoresta ja GooglePlaystä. Peliä voi pelata myös netissä: http://www.zet-hanke.fi/reptiliano-verlords	Nuorten kanssa kehitetty mobiilipeli. ZET-hankkeessa kehitetty. http://zet-hanke.fi/
	Lapin letka -hanke	www.lapinletka.fi	Materiaalia sukupuolten tasa-arvon huomioimiseen mm. opilaitoksessa
	Samalle viivalle -hankkeen	Arjen arkin kautta http://arjenarkki.fi/menetelma-pankki/hyvat-kaytannot/133	Muutama maahanmuuttajille kohdennettu video (vuodelta 2013)
	https://osata.fi		Sivusto urasuunnitelmien tekemiseen
	https://ohjaan.fi/		Ohjaamisen tueksi ja ohjaustaitojen kartoittamiseen

	<p>Ulkomailla erityyppisiä persoonallisuustestejä/tyyppitestejä omien kykyjen tai vahvuuksien löytämiseen</p>	<p>https://www.myersbriggs.org/my-mbti-personality-type/mbti-basics/home.htm?bhcp=1</p> <p>https://www.authentic-happiness.sas.upenn.edu/</p>	<p>Ei suoraan ammatinvalintaan liittyviä, mutta voi käyttää suuntaa antavina/ keskustelua avaavina materiaaleina.</p>
		<p>https://osaamisenpaikka.fi/</p>	<p>Työvälineitä työllistymisen tueksi</p>